EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA HOSPODÁRSKEJ INFORMATIKY

Evidenčné číslo: 103002/I/2018/36069191760415236

MEDZINÁRODNÉ AUDÍTORSKÉ ŠTANDARDY Z POHĽADU ICH MODIFIKÁCIE PRE MALÉ A STREDNÉ PODNIKY

Diplomová práca

2018 **Bc. Martin Ščevík**

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA HOSPODÁRSKEJ INFORMATIKY

MEDZINÁRODNÉ AUDÍTORSKÉ ŠTANDARDY Z POHĽADU ICH MODIFIKÁCIE PRE MALÉ A STREDNÉ PODNIKY

Diplomová práca

Študijný program: Účtovníctvo a audítorstvo
Študijný odbor: Účtovníctvo a audítorstvo
Školiace pracovisko: Katedra účtovníctva a audítorstva
Vedúci záverečnej práce: Ing. František Maděra, PhD.

Bratislava 2018 **Bc. Martin Ščevík**

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum: 03. 05. 2018 **.....**

(podpis študenta)

POĎAKOVANIE

Touto cestou by som sa rád vrúcne poďakoval vedúcemu mojej diplomovej práce Ing. Františkovi Maděrovi, PhD. za jeho cenné odborné rady, čas, pomoc, ktoré mi bol ochotný poskytnúť pri písaní a odovzdávaní záverečnej práce.

ABSTRAKT

ŠČEVÍK, Martin: *Medzinárodné audítorské štandardy z pohľadu ich modifikácie pre malé a stredné podniky.* - Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta hospodárskej informatiky; Katedra účtovníctva a audítorstva. – Vedúci záverečnej práce: Ing. František Maděra, PhD. – Bratislava: FHI EU, 2018, 76 s.

Hlavným cieľom diplomovej práce je analyzovať a zhodnotiť špecifickú úpravu Medzinárodných audítorských štandardov pre malé a stredné podniky a zistiť špecifiká vykonávania štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch. Práca je rozdelená do 4 kapitol, obsahuje 12 grafov, 1 schému a 2 prílohy. Prvá kapitola je venovaná vymedzeniu štatutárneho auditu, Medzinárodných audítorských štandardov a malých a stredných podnikov. V druhej kapitole je uvedený hlavný cieľ práce, ktorý je doplnený o parciálne ciele. Ďalšia časť sa zaoberá metodikou a metódami skúmania, ktoré sme použili v diplomovej práci. V štvrtej kapitole sme sa venovali analýze špecifík, resp. úvah týkajúcich sa menších účtovných jednotiek, ktoré sú uvedené v Medzinárodných audítorských štandardoch a pomáhajú audítorom pri výkone auditu v takýchto účtovných jednotkách. Druhá časť tejto kapitoly obsahuje analýzu a vyhodnotenie výsledkov nášho dotazníkového prieskumu v audítorskej profesii, ktorý sa týkal regulácie a výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch. Výsledkom riešenia danej problematiky je zistenie špecifík pri štatutárnom audite v malých a stredných podnikoch a názorov audítorov na úpravu výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch a potvrdenie, resp. overenie stanovených hypotéz.

Kľúčové slová: Medzinárodné audítorské štandardy (ISA), malé a stredné podniky (SME), štatutárny audit, úvahy týkajúce sa menších účtovných jednotiek

ABSTRACT

ŠČEVÍK, Martin: *International Standards on Auditing in terms of their modifications for SMEs*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Economic Informatics; Department of Accounting and Auditing. – Thesis Supervisor: Ing. František Maděra, PhD. – Bratislava: FHI EU, 2018, 76 p.

The main aim of the thesis is to analyse and evaluate the specific adjustment of International Standards on Auditing for Small and Medium-sized Enterprises and to find out particularities of performing the statutory audit in Small and Medium-sized Enterprises. The thesis is divided into 4 chapters; it contains 12 graphs, 1 scheme and 2 appendices. First chapter is devoted to the definition of the statutory audit, the International Standards on Auditing and the Small and Medium-sized Enterprises. The second chapter explains the main aim of the thesis, which is supplemented by partial aims. Next part of the thesis deals with methodology and research methods, which we used in the thesis. The fourth chapter contains the analysis of particularities or considerations concerning the smaller accounting entities, which are mentioned in International Standards on Auditing and they help to auditors while performing the audit in such accounting entities. In the fourth chapter are situated the analysis and evaluation of the results of our investigation, which concerned about regulation and performance of the statutory audit in Small and Medium-sized Enterprises. The result of solution of given problem is finding out the particularities of statutory audit in Small and Medium-sized Enterprises and finding out the auditors´ opinions on the adjustment of performance the statutory audit in Small and Medium-sized Enterprises and confirmation or verification of the set hypotheses.

Key words: International Standards on Auditing (ISA), Small and Medium-sized Enterprises (SME), statutory audit, considerations concerning the smaller accounting entities

O B S A H str.

Úvod.....7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí.....9
1. 1 Charakteristika auditu a pojmov s ním súvisiacich.....9
1. 1. 1 Charakteristika auditu.....9
1. 1. 2 Vymedzenie pojmov súvisiacich s auditom.....11
1. 1. 3 Ciele a funkcie auditu.....12
1. 1. 4 Právna úprava auditu.....14
1. 2 Medzinárodné audítorské štandardy.....17
1. 2. 1 Charakteristika ISA.....18
1. 2. 2 Výkon štatutárneho auditu v súlade s ISA.....19
1. 2. 3 Štruktúra ISA.....22
1. 3 Malé a stredné podniky.....24
1. 3. 1 Význam malých a stredných podnikov.....24
1. 3. 2 Vymedzenie malých a stredných podnikov.....25
1. 3. 3 Špecifické aspekty auditu malých a stredných podnikov.....29
2 Cieľ práce.....32
3 Metodika práce a metódy skúmania.....33
4 Výsledky práce.....35
4. 1 Analýza a zhodnotenie úvah týkajúcich sa menších účtovných jednotiek.....35
4. 2 Prieskum v audítorskej profesii.....56
4. 2. 1 Charakteristika objektu skúmania.....56
4. 2. 2 Analýza výsledkov prieskumu v audítorskej profesii.....59
Záver.....69
Zoznam použitej literatúry.....72
Prílohy.....76

Úvod

Audit zjednodušene predstavuje overovanie účtovnej závierky na základe právnych predpisov a audítorských štandardov, ktorými sa riadia štatutárni audítori pri výkone štatutárneho auditu v účtovných jednotkách. Medzi najpoužívanejšie audítorské štandardy patria Medzinárodné audítorské štandardy (ISA), v súlade s ktorými sa musí každý štatutárny audit vykonať. Tieto štandardy sú vydávané od 70. rokov minulého storočia a priebežne revidované Radou pre medzinárodné štandardy pre audit a uisťovacie služby (IAASB), ktorú tým poverila Medzinárodná federácia účtovníkov (IFAC). Od roku 2003 pribúdali do relevantných štandardov úvahy týkajúce sa auditu menších účtovných jednotiek. Tieto úvahy postupne nahrádzali návody aplikácie ISA na audit malých účtovných subjektov uvedené v Medzinárodnom praktickom usmernení 1005 Špeciálne úvahy pri audite malých účtovných jednotiek. V roku 2004 boli na Slovensku prijaté Medzinárodné audítorské štandardy, čím prestali platiť Slovenské audítorské štandardy. V roku 2009 boli ISA výrazne zmenené - klarifikované za účelom zvýšenia ich zrozumiteľnosti a prehľadnosti. Súčasne prestalo platiť Medzinárodné praktické usmernenie 1005.

Výraz menšie účtovné jednotky síce používame v tejto práci na označenie malých a stredných podnikov, ale viacej sme sa venovali malým podnikom, ktoré majú viac špecifík ako stredné podniky a našli sme pre ne aj väčšiu oporu v teoretickej oblasti. Malé a stredné podniky sa vo všeobecnosti vyznačujú jednoduchšou organizačnou štruktúrou, nižšími príjmami, menším podielom na trhu, zameriavajú sa skôr na miestne trhy a sú vedené, resp. vlastnené malým počtom osôb. Ich postavenie je v každom národnom hospodárstve veľmi významné hlavne z hľadiska tvorby pracovných miest a podpory miestnej ekonomiky. Na Slovensku tvorili malé a stredné podniky v roku 2016 až 99,9 % z celkového počtu podnikov, čo predstavuje viac ako 500 000 menších spoločností (Slovak Business Agency, 2017).

Úvahy týkajúce sa auditu takýchto účtovných jednotiek, ktoré sú uvedené v ISA, by sme chceli spolu so zistenými špecifikami pri jednotlivých fázach audítorskej zákazky v tejto záverečnej práci zanalyzovať a zhodnotiť, čo podporíme výsledkami dotazníka rozposlaného audítorom na Slovensku.

Diplomovú prácu sme rozdelili do štyroch kapitol, pričom prvá kapitola sa venuje vymedzeniu štatutárneho auditu a základných pojmov s ním súvisiacich, obsahuje aj

opísanie stavu úpravy štatutárneho auditu v minulosti a v súčasnosti vrátane Medzinárodných audítorských štandardov. Táto kapitola poskytuje tiež vysvetlenie, ktoré podniky možno z audítorského hľadiska považovať za malé a stredné podniky, resp. menšie účtovné jednotky a aké špecifiká majú tieto účtovné jednotky pri výkone štatutárneho auditu.

V druhej kapitole je uvedený hlavný cieľ práce, na ktorého dosiahnutie sme si stanovili parciálne ciele. Ďalšia časť sa zaoberá metodikou a metódami skúmania, ktoré sme použili v diplomovej práci. V rámci metodiky sme sa venovali hlavne spôsobu a forme, akými bol urobený prieskum v audítorskej profesii.

Štvrtá kapitola obsahuje analýzu špecifík, resp. úvah týkajúcich sa menších účtovných jednotiek, ktoré sú uvedené v Medzinárodných audítorských štandardoch a pomáhajú audítorom pri výkone auditu v takýchto účtovných jednotkách. V druhej časti tejto kapitoly sme na základe odpovedí respondentov a následne z nich vytvorených grafov analyzovali výsledky nášho prieskumu, ktorý sa týkal regulácie a výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch. Tento primárny prieskum bol robený prostredníctvom e-mailového dotazníka na vzorke 42 respondentov.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí

V prvej kapitole si charakterizujeme všeobecne audit, používané audítorské štandardy, z nich hlavne Medzinárodné audítorské štandardy. Vymedzíme si pojmy súvisiace s auditom a objasníme si ciele a funkcie auditu. Budeme sa venovať platnému legislatívnemu rámcu v Slovenskej republike a Európskej únii v oblasti štatutárneho auditu a Medzinárodným audítorským štandardom a vysvetlíme si tiež štruktúru týchto štandardov. Ďalej si objasníme význam malých a stredných podnikov, vymedzíme si, aký podnik môže byť malým a stredným podnikom. Nakoniec popíšeme špecifiká menších účtovných jednotiek podľa fáz audítorskej zákazky.

1. 1 Charakteristika auditu a pojmov s ním súvisiacich

1. 1. 1 Charakteristika auditu

Slovo audit pochádza z latinčiny a pôvodne znamenal počúvanie. Audit ako taký vznikol pred niekoľkými storočiami. Odvtedy sa jeho význam neustále menil a rozširoval. V súčasnej dobe audit predstavuje nezávislé overovanie v najrozličnejších oblastiach hospodárskeho života. Vo všeobecnosti sa dá audit alebo audítorstvo charakterizovať ako samostatná účelová profesia orientovaná na mnohostranné skúmanie a komplexné, kvalifikované hodnotenie firmy ako dynamického objektu, kde audítor sa zaväzuje predložiť závery použiteľné pre rozhodovanie objednávateľa, čo sa týka účelu, na ktorý sa objednáva a ktorý stanovuje objednávateľ. (Kareš, 2015, s. 25)

Užší význam auditu je overovanie rozličných účtovných závierok za účelom vyjadrenia názoru na majetkovú a finančnú situáciu danej účtovnej jednotky a vyjadrenie preukaznosti, správnosti a úplnosti zostavených účtovných závierok a vedenia účtovníctva. (Kareš, 2010, s. 29 a 30)

Audit by sa dal charakterizovať aj ako systémový proces objektívneho nadobúdania a vyhodnocovania dôkazov, ktoré sa týkajú údajov o ekonomických činnostiach a udalostiach so zámerom identifikovať mieru zhody medzi týmito údajmi a určenými podmienkami a informovať zainteresované strany o výsledkoch. (Ricchiute, 1994, s. 26) Audítor oznamuje svoj názor na finančné výkazy zainteresovaným stranám pomocou písomnej správy, nazývanej správa audítora. Tento názor závisí od obsahu informácií, ktoré audítor získal z dát zhromaždených počas daného auditu. (Kareš, 2015, s. 26)

My sa v ďalšej časti tejto práci budeme venovať auditu účtovnej závierky, teda štatutárnemu auditu, ktorý si v nasledujúcich riadkoch priblížime, ako je definovaný v slovenskej legislatíve a ako v legislatíve Európskej únie. V Slovenskej republike ho aktuálne platný zákon vymedzuje takto: „štatutárny audit je overovanie individuálnej účtovnej závierky alebo konsolidovanej účtovnej závierky a overovanie individuálnej výročnej správy alebo konsolidovanej výročnej správy alebo na základe rozhodnutia účtovnej jednotky, ktorá nemá povinnosť overovania individuálnej účtovnej závierky alebo konsolidovanej účtovnej závierky a overovania individuálnej výročnej správy alebo konsolidovanej výročnej správy. Výsledkom štatutárneho auditu je štatutárnym audítorom vypracovaná správa audítora, ktorá okrem iného musí obsahovať vymedzenie rozsahu vykonaného štatutárneho auditu, ktoré obsahuje použité medzinárodné audítorské štandardy, podľa ktorých sa štatutárny audit vykonal.“ (Zákon č. 423/2015 Z. z., § 2 ods. 1 a § 27 ods. 1 a 2)

Smernica definuje štatutárny audit ako „audit ročných účtovných závierok alebo konsolidovaných účtovných závierok, keď:

a) sa vyžaduje právom Únie;
b) sa vyžaduje vnútroštátnym právom, pokiaľ ide o malé podniky;
c) je dobrovoľne vykonávaný na žiadosť malých podnikov, ktorý spĺňa vnútroštátne zákonné požiadavky, ktoré sú rovnocenné požiadavkám na audit podľa písmena b), pokiaľ sa také audity vymedzujú vo vnútroštátnych právnych predpisoch ako štatutárne audity“. (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ, článok 1, ods. 1)

Štatutárny audit je jednou z dôležitých zložiek ochrany vlastníckych práv, najmä tých obchodných spoločností, ktoré majú vlastníctvo oddelené od ich riadenia. Štatutárny audit je niekedy nazývaný aj ako externý audit alebo povinný audit. Môžeme sa stretnúť aj s pojmom auditing, ktorý predstavuje v úplnej všeobecnosti vedeckú disciplínu, ktorej predmetom je poznávanie a všímanie si určitých skutočností, zhromažďovanie a vyhodnocovanie vhodných dát, vypracovanie záverov a ich podanie zainteresovaným stranám. Proces tohto skúmania, teda vykonávanie auditu, môže byť zameraný na rozličné oblasti ľudskej činnosti. Na základe toho rozlišujeme rôzne druhy auditu, okrem spomínaného externého auditu, sú to napr.: interný audit, ekologický audit, forenzný audit, audit kvality, marketingový audit alebo audit informačných systémov. (Műllerová, Králíček, 2017, s. 11)

1. 1. 2 Vymedzenie pojmov súvisiacich s auditom

Štatutárny audit je služba poskytovaná audítorom vo verejnom záujme, ktorá sa zakladá na vyjadrení stanoviska audítora na účtovnú závierku danej auditovanej firmy. Je jedným z hlavných prispievateľov k finančnej stabilite, hlavne preto, že poskytuje záruky, ktoré sa vzťahujú na zvyšovanie vierohodnosti finančného zdravia firiem. Aby sa dosiahla finančná stabilita, je najdôležitejšia kontinuita pri poskytovaní audítorských služieb veľkým firmám. (Krišková, Kršková; 2013, s. 51 a 52)

Audítorské služby môžeme rozdeliť na uisťovacie služby, súvisiace služby a iné služby. Uisťovacími a súvisiacimi audítorskými službami je na Slovensku podľa zákona o štatutárnom audite poskytovanie služieb podľa medzinárodných usmernení na kontrolu kvality, štatutárny audit, preverenie, iné uisťovacie a súvisiace audítorské služby vydaných Medzinárodnou federáciou účtovníkov (IFAC), teda podľa Medzinárodných štandardov. Uisťovacie a súvisiace audítorské služby môže poskytovať štatutárny audítor a audítorská spoločnosť.

Štatutárnym audítorom je podľa zákona fyzická osoba, ktorá je zapísaná v zozname štatutárnych audítorov, ktorý vedie Úrad pre dohľad nad výkonom auditu, a má oprávnenie na vykonávanie štatutárneho auditu, teda licenciu, okrem audítora z tretej krajiny. Audítorskú spoločnosť definuje tento zákon ako právnickú osobu, ktorá je zapísaná v zozname audítorských spoločností, ktorý vedie Úrad pre dohľad nad výkonom auditu, a má licenciu okrem audítorskej spoločnosti z tretej krajiny. (Zákon č. 423/2015 Z. z., § 2 ods. 2 a 3) Smernica definuje štatutárneho audítora ako „fyzickú osobu, ktorú v súlade s touto smernicou schválili príslušné orgány členského štátu na vykonávanie štatutárnych auditov.“ (Smernica 2006/43/ES, článok 2, ods. 2) Audítorská spoločnosť je vymedzená v tejto smernici ako „právnická osoba alebo akýkoľvek iný subjekt, bez ohľadu na jej/jeho právnu formu, ktorú/ktorý v súlade s touto smernicou schválili príslušné orgány členského štátu na vykonávanie štatutárnych auditov“. (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/43/ES, článok 2, ods. 3)

Audítor pri audítorských službách poskytuje uistenie, ktorého miera závisí od použitých audítorských postupov pri získavaní audítorských dôkazov, či účtovná závierka zobrazuje verne a pravdivo finančnú situáciu auditovanej firmy. Audítor môže poskytovať aj iné ako audítorské služby, a to účtovné poradenstvo, služby interného auditu, daňové poradenstvo a ďalšie.

Aby audítor mohol vykonať audit, potrebuje poznať účtovnú jednotku, vrátane jej činnosti, a tiež aj podnikateľské a finančné riziká. Vedie to k zvyšovaniu kvality služieb poskytovaných audítorom. (Krišková, Kršková, 2013, s. 52)

Audit zastrešujú v Európe profesijné organizácie – Medzinárodná federácia účtovníkov (IFAC - International Federation of Accountants) a jej organizačná zložka, ktorou je Rada pre medzinárodné štandardy pre audit a uisťovacie služby (IAASB – International Auditing and Assurance Standards Board). Hlavnými činnosťami IFAC sú rozvoj a harmonizácia účtovných a audítorských štandardov, sledovanie úrovne vykonávanej audítorskej činnosti a tiež aj dodržiavanie etických pravidiel. Pre profesiu audítora je veľmi dôležitá aj Európska federácia účtovníkov a audítorov (FEE – Féderation des Experts Comptables Européens). Jej základnými úlohami sú napr.: podpora a pomoc pri presadzovaní profesijných záujmov európskych audítorov a účtovných znalcov, zastupovanie európskeho účtovníctva a audítorstva na medzinárodnej úrovni alebo aj práca na skvalitňovaní, harmonizácii a liberalizácii účtovnej a audítorskej praxe a regulácie účtovníctva a auditu v Európe. (Kareš, 2015, s. 16 a 17)

1. 1. 3 Ciele a funkcie auditu

Účtovná závierka overená štatutárnym audítorom by mala byť spoľahlivým zdrojom informácií pre rozhodovanie všetkých používateľov účtovných informácií, teda pre obchodných partnerov, banky, investorov a ďalšie subjekty, z čoho vyplýva aj základný cieľ auditu, ktorým je zvýšenie vierohodnosti účtovných informácií podnikov, ktoré majú povinnosť zverejňovať účtovné závierky a výročné správy. (Műllerová, Králíček, 2014, s. 24) Druhotný alebo tzv. odvodený cieľ auditu je jeho preventívne a morálne pôsobenie proti vzniku chýb a podvodov. Bázou pre audit je predmet audítorského skúmania, ktorý predstavuje priestor ekonomickej a spoločenskej realizácie vlastníctva vyplnený súborom funkcií, ktoré majitelia zverujú do autonómneho správania sa účtovných jednotiek. Tieto funkcie, ktoré sa nazývajú dispozičné alebo delegované, sú:

- „plánovanie kombinácie faktorov a priebehu podnikania
- realizácia zvolenej kombinácie faktorov v konkrétnych aktivitách
- finančné zabezpečenie
- kontrolné sledovanie (interná kontrola)
- informačné zobrazovanie.

Rozsah auditu potom predstavuje uplatnenie audítorských postupov nevyhnutných na dosiahnutie cieľa auditu.“ (Kareš, 2010, s. 32)

V literatúre sa môžeme stretnúť aj s názorom, že sa funkcia auditu postupom času menila. Najprv mal audítor pri vyjadrení svojho názoru na danú účtovnú závierku potvrdiť, že v nej nachádzajúce sa účtovné informácie sú pravdivé a bezchybné. Dôraz sa kládol na odhalenie nesprávností, chýb v účtovníctve, prípadne podvodov, ktoré mohli nastať v skúmanom účtovnom období a ovplyvniť tak vykazované skutočnosti. Skúmanie potenciálnych chýb sa časom stalo menej podstatným a viac bol kladený dôraz na spoľahlivosť vykazovaných informácií, ktorá bola vyjadrovaná výrokom „verný a pravdivý obraz“. Účtovné škandály na prelome tohto a minulého storočia spôsobili, že sa požiadavky na audítorov opäť zvyšujú a je vyžadované od nich, aby sa viacej zamerali na všetky náznaky trestnej činnosti. (Műllerová, Králíček, 2017, s. 15)

Loittlsberger hovorí o týchto šiestich rôznych funkciách, resp. príčin vzniku audítorstva: (Kareš, 2015, s. 10 a 11)

1. Nevyhnutnosť overovať verejné financie

   V stredoveku boli v Taliansku revízori poverení, aby overili používanie verejných prostriedkov. Od overovateľa sa vyžadovalo, aby ručil za svoju činnosť a mal značné odborné znalosti. Overovateľská činnosť sa tak stala samostatným povolaním. Postupom času vznikali kontrolné úrady, tzv. účtovné dvory.
2. Overovanie vnútropodnikovej činnosti

   Kvôli zväčšovaniu veľkosti obchodných spoločností museli ich majitelia presunúť časť svojich právomocí na vybraných zamestnancov, čo malo za následok vznik rôznych samostatných oddelení, ktoré mali kontrolovať týchto zamestnancov.
3. Vznik kapitálových spoločností

   Vlastníci kapitálu v týchto spoločnostiach potrebovali získať efektívny nástroj kontroly. Aby sa zabezpečila objektívnosť, poverili kontrolou tretiu stranu, teda osobu nezávislú od kontrolovanej spoločnosti. Nezávislú kontrolu vyžadovali nielen vlastníci kapitálu ale aj iné osoby, napr. veritelia.
4. Potreba zákonného vymedzenia znalcov, ktorí by boli schopní overiť účtovníctvo alebo niektoré jeho časti

   Je potrebné, aby znalec bol schopný sám posúdiť ekonomickú skutočnosť a urobiť samostatné, vecne podložené a objektívne rozhodnutie (podobne ako dnes audítor). Znalec bol v tejto súvislosti overovateľ, nie kontrolór.

5. Vytváranie systému daní z príjmov

   Aby sa zabezpečilo správne určenie a následné zaplatenie dane z príjmu vznikli revízne oddelenia.
6. Vzťah audítorstva a správcovstva

   V niektorých štátoch je povolené audítorským spoločnostiam vykonávať aj správcovskú funkciu.

Nemožno zabudnúť ani na výchovnú funkciu auditu, ktorú môžeme pozorovať najmä v období premeny centrálne riadených ekonomík na trhové ekonomiky. Účtovné jednotky, zvyknuté na dodržiavanie centrálne nariadených pravidiel do posledných detailov, si často musia potom stanovovať vlastné pravidlá, čo v niektorých prípadoch nevedia, resp. nedokážu. V iných prípadoch im nedostatočná legislatíva nahráva k tomu, aby využívali nedostatky v právnych normách a riadili sa v zmysle hesla: „Čo nie je zakázané, je povolené“. V takejto etape môžeme audit považovať i za určitú prevenciu proti vzniku chýb a podvodnému jednaniu. (Műllerová, Králíček, 2017, s. 16)

Keďže audítorská profesia patrí medzi slobodné povolania, ako lekár, advokát a pod., vzťahujú sa na ňu všeobecné znaky slobodných povolaní:

- „špecifické znalosti zabezpečujúce vysokú odbornosť,
- skúškový a vzdelávací systém k preverovaniu a udržovaniu znalostí,
- systém udeľovania oprávnenia audítorské služby poskytovať,
- podriadenosť verejnému záujmu,
- súbor odborných noriem, ktorými sa činnosť profesie riadi,
- etický kódex, ktorým sa riadi správanie členov profesie a
- spoločenské uznanie“. (Műllerová, Králíček a kol., 2014, s. 49)

1. 1. 4 Právna úprava auditu

Vyhláška č. 63/1989 Zb. o overovateľoch a ich činnosti je prvou komplexnou úpravou audítorskej činnosti na Slovensku. Je spojená s prijatím zákona č. 173/1988 Zb. o podnikoch so zahraničnou majetkovou účasťou, ktorý umožnil ministerstvu financií upraviť činnosť audítorov týmto všeobecne záväzným právnym predpisom.

Druhou právnou normou, ktorá súvisela s právnou úpravou audítorskej činnosti v Slovenskej republike, bol zákon č. 563/1991 Zb. o účtovníctve, ktorý okrem iného hovoril o overovaní účtovnej závierky audítorom. V nadväznosti na tento zákon bol prijatý

zákon č. 73/1992 Zb. o audítoroch a Slovenskej komore audítorov, ktorý nahradil dovtedy platnú vyhlášku č. 63/1989 Zb. o overovateľoch a ich činnosti. Tento zákon sa dá považovať za kvalitatívne priblíženie sa k medzinárodným audítorským štandardom. „Prenášal časť právomocí z ministerstva financií na novovytvorenú Slovenskú komoru audítorov, ktorá mala postupne vypracovávať interné predpisy podrobne upravujúce audítorskú činnosť.“ Zákon č. 73/1992 Zb. o audítoroch a Slovenskej komore audítorov bol niekoľkokrát novelizovaný ďalšími zákonmi až bol prijatý nový zákon s rovnakým názvom, a to Zákon č. 466/2002 Z. z. o audítoroch a Slovenskej komore audítorov. Tento už definoval aj pojem „audítorské služby“ (Kareš, 2010, s. 73-76).

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/43/ES mala vplyv aj na prijatie nového zákona, a to Zákona č. 540/2007 Z. Z. o audítoroch, audite a dohľade nad výkonom auditu a o zmene a doplnení Zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (Kareš, 2015, s. 74).

Ten už ale v súčasnosti tiež neplatí, keďže bol v roku 2015 nahradený Zákonom č. 423/2015 Z. z. o štatutárnom audite a o zmene a doplnení zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov, ktorý okrem iného definuje spomínané pojmy štatutárny audit a štatutárny audítor, teda nie audit a audítor ako tomu bolo v prípade predchádzajúceho zákona.

V členských štátoch Európskej únie upravuje audítorskú činnosť hlavne smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/43/ES o štatutárnom audite ročných účtovných závierok a konsolidovaných účtovných závierok v znení neskorších úprav, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a ktorou sa zrušuje smernica Rady 84/253/EHS – tzv. 8. smernica. Neskoršie úpravy tejto smernice predstavujú Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/34/EÚ o ročných účtovných závierkach, konsolidovaných účtovných závierkach a súvisiacich správach určitých druhov podnikov a Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ, ktorou sa mení smernica 2006/43/ES o štatutárnom audite ročných účtovných závierok a konsolidovaných účtovných závierok. Cieľom Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/43/ES je rozsiahla harmonizácia požiadaviek, ktoré sa týkajú štatutárneho auditu. Hlavné ciele tejto smernice týkajúce sa Medzinárodných audítorských štandardov sú: umožniť, aby všetky štatutárne audity boli vykonávané na základe Medzinárodných audítorských štandardov a pokúsiť sa o prijatie jednotného textu audítorskej správy z auditu ročných účtovných

závierok a konsolidovaných účtovných závierok zostavených podľa Medzinárodných účtovných štandardov (Kareš, 2015, s. 29).

S právnou úpravou auditu súvisí povinnosť overenia účtovnej závierky štatutárnym audítorom. Náš zákon stanovuje, že každá účtovná jednotka, ktorá zostavuje konsolidovanú účtovnú závierku, ju musí mať overenú audítorom. „Riadnu individuálnu účtovnú závierku a mimoriadnu individuálnu účtovnú závierku musí mať overenú audítorom účtovná jednotka:

a) ktorá je obchodnou spoločnosťou, ak povinne vytvára základné imanie a družstvom, ak ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka a za bezprostredne predchádzajúce účtovné obdobie sú splnené aspoň dve z týchto podmienok:
    1. celková suma majetku presiahla 1 000 000 eur, pričom sumou majetku sa rozumie suma majetku zistená zo súvahy v ocenení neupravenom o položky,
    2. čistý obrat presiahol 2 000 000 eur,
    3. priemerný prepočítaný počet zamestnancov v jednom účtovnom období presiahol 30,
b) obchodná spoločnosť a družstvo, ktorých cenné papiere sú prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu,
c) ktorej túto povinnosť ustanovuje osobitný predpis,“ (Zákon č. 431/2002 Z. z., § 19 ods. 1)
d) ktorá zostavuje účtovnú závierku podľa Medzinárodných štandardov finančného vykazovania – IFRS, teda banka, správcovská spoločnosť, poisťovňa okrem zdravotnej poisťovne, zaisťovňa, Slovenská kancelária poisťovateľov, dôchodková správcovská spoločnosť, doplnková dôchodková spoločnosť, Burza cenných papierov, Železnice Slovenskej republiky a tiež aj pobočka zahraničnej banky, pobočka zahraničnej správcovskej spoločnosti, pobočka poisťovne z iného členského štátu, pobočka zahraničnej poisťovne, pobočka zaisťovne z iného členského štátu a pobočka zahraničnej zaisťovne. (Zákon č. 431/2002 Z. z., § 17a ods. 1)

Okrem spomínaných účtovných jednotiek, musí mať riadnu individuálnu účtovnú závierku a mimoriadnu individuálnu účtovnú závierku overenú audítorom aj účtovná jednotka, ktorá je obchodnou spoločnosťou a najmenej dve po sebe idúce účtovné obdobia spĺňa minimálne dve z nasledujúcich kritérií:

„a) celková suma majetku presiahla 170 000 000 eur, pričom sumou majetku sa rozumie suma zistená zo súvahy v ocenení neupravenom o položky,

b) čistý obrat presiahol 170 000 000 eur,

c) priemerný prepočítaný počet zamestnancov v jednotlivom účtovnom období presiahol 2 000“. (Zákon č. 431/2002 Z. z., § 17a ods. 2)

„Povinnosť overenia účtovnej závierky audítorom majú aj právnické osoby vymedzené v osobitnom predpise, ktorých suma ročného podielu prijatej dane je vyššia ako 35 000 eur, a to za účtovné obdobie, v ktorom boli tieto finančné prostriedky použité, táto účtovná závierka musí byť overená audítorom do jedného roka od skončenia účtovného obdobia, ak osobitný predpis neustanovuje inak.“ (Zákon č. 431/2002 Z. z., § 19 ods. 4)

1. 2 Medzinárodné audítorské štandardy

Na Slovensku sa pôvodne pri vykonávaní audítorskej činnosti postupovalo podľa Slovenských audítorských štandardov (SAUŠ), ktoré vydávala Slovenská komora audítorov v súlade s Medzinárodnými audítorskými štandardmi. Vypracovaných a publikovaných bolo do konca mája 1998 celkom 39 slovenských audítorských štandardov. Pri ich vypracovávaní sa vychádzalo aj z Medzinárodných audítorských štandardov. Audítor sa mohol v odôvodnených prípadoch odchýliť od postupov, ktoré boli uvedené v Slovenských audítorských štandardoch, dôvod toho však musel uviesť v audítorskej správe. Bolo to väčšinou vtedy, keď daná oblasť auditu nebola dovtedy upravená našimi audítorskými štandardmi a z toho dôvodu bolo potrebné použiť Medzinárodné audítorské štandardy. (Kareš, 2015, s. 70)

Tridsiateho októbra 2003 prišlo k veľkej zmene v audítorskej činnosti na Slovensku, keďže na valnom zhromaždení audítorov bolo odhlasované prijatie Medzinárodných audítorských štandardov za národné štandardy a nahradili tak dovtedy platné Slovenské audítorské štandardy. Slovenskí audítori prijali Medzinárodné audítorské štandardy za svoje od roku 2004 a odvtedy sa všetky štatutárne audity účtovných závierok vykonávané podľa slovenských právnych predpisov vykonávajú v súlade s nimi.

1. 2. 1 Charakteristika ISA

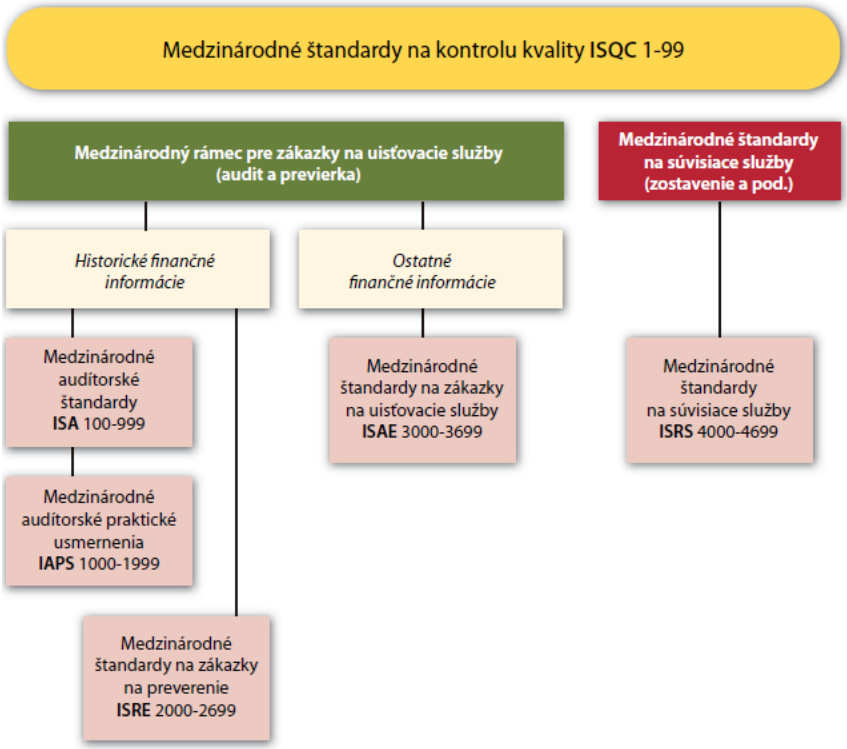
Medzinárodná prax vyvinula na konci 70. rokov 20. storočia audítorské štandardy, aby sa zabezpečila vysoká odborná úroveň a spoľahlivosť overovania účtovných závierok. Význam audítorských štandardov spočíva v určení princípov, postupov, ktorými sa audítor riadi pri overovaní účtovnej závierky. A tak Medzinárodná federácia účtovníkov (IFAC) poverila Radu pre medzinárodné štandardy pre audit a uisťovacie služby (IAASB) prípravou a vydávaním medzinárodných audítorských štandardov – ISA (International Standards on Auditing). (Kareš, 2010, s. 45)

Rada pre medzinárodné štandardy pre audit a uisťovacie služby pripravuje medzinárodné audítorské štandardy, medzinárodné štandardy pre zákazky na preverenie a medzinárodné štandardy pre zákazky na uisťovacie služby. V súčasnosti sú teda prijaté IAASB štandardy pre audit, preverenie, ostatné uisťovacie služby a súvisiace služby, ktoré sú platné aj na Slovensku. Konkrétne sú to: (Kareš, 2015, s. 42 a 43)

- Medzinárodné audítorské štandardy (ISA), ktoré treba aplikovať pri audite historických finančných informácií
- Medzinárodné štandardy na zákazky na preverenie (ISRE – International Standards on Review Engagements), ktoré je potrebné aplikovať pri previerke historických finančných informácií
- Medzinárodné štandardy na uisťovacie služby (ISAE – International Standards on Assurance Engagements) aplikujúce s pri zákazkách na uistenie, ktoré sa zaoberajú inými záležitosťami, ako sú historické finančné informácie a
- Medzinárodné štandardy na súvisiace služby (ISRS – International Standards on Related Services), ktoré treba aplikovať pri zákazkách na zostavenie finančných informácií, zákazkách na uplatnenie odsúhlasených postupov na informácie a zákazkách na iné súvisiace služby podľa špecifikácie IAASB.

„ISA, ISRE, ISAE a ISRS sa súhrnne označujú ako Štandardy IAASB na zákazky. Medzinárodný štandard na kontrolu kvality (ISQC - International Standard on Quality Control) treba aplikovať na všetky služby, ktoré spadajú do kategórie štandardov IAASB na zákazky.“ (Kareš, 2015, s. 43) Predmetom tohto štandardu je kontrola kvality pre firmy, ktoré vykonávajú audity a preverenia finančných výkazov a zákazky na ostatné uisťovacie a súvisiace služby.

Schéma č. 1: Rámec štandardov ISA

Zdroj: IFAC, 2012 a, s. 14

Pozn. k schéme č. 1: Po klarifikácii ISA všetky IAPS stratili svoju účinnosť.

1. 2. 2 Výkon štatutárneho auditu v súlade s ISA

Podľa Smernice je podstatné zabezpečiť vysokú kvalitu štatutárnych auditov v rámci členských štátov EÚ. Preto by sa mali všetky štatutárne audity vykonávať na základe medzinárodných audítorských štandardov prijatých Európskou Komisiou. (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ, ods. 12)

„Komisia je oprávnená prijímať prostredníctvom delegovaných aktov medzinárodné audítorské štandardy v oblasti výkonu auditu, nezávislosti a vnútorných kontrol kvality štatutárnych audítorov a audítorských spoločností na účely použitia uvedených štandardov v rámci Únie.

Komisia môže prijať medzinárodné audítorské štandardy len, ak:

a) boli vypracované náležitým postupom, pod verejným dohľadom a transparentne a sú všeobecne akceptované na medzinárodnej úrovni;
b) prispievajú k vysokej miere dôveryhodnosti a ku kvalite ročných alebo konsolidovaných účtovných závierok;

c) sú na prospech verejného záujmu Únie a
d) nemenia ani nedopĺňajú žiadnu z požiadaviek tejto smernice.“ (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ, článok 26, ods. 3)

Členské krajiny vyžadujú, aby štatutárni audítori a audítorské spoločnosti vykonávali štatutárne audity v súlade s medzinárodnými audítorskými štandardmi, ktoré boli prijaté Európskou Komisiou. „Ak členský štát vyžaduje štatutárny audit malých podnikov, môže stanoviť, že uplatňovanie Medzinárodných audítorských štandardov je primerané rozsahu a zložitosti činností takýchto podnikov. Členské štáty môžu prijať opatrenia na zabezpečenie primeraného uplatňovania audítorských štandardov na štatutárne audity malých podnikov.“ (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ, článok 26, ods. 1)

„Keďže Medzinárodné audítorské štandardy sú navrhnuté tak, aby boli využiteľné pre subjekty všetkých veľkostí, všetkých typov a vo všetkých jurisdikciách, príslušné orgány členských štátov by mali pri posudzovaní rozsahu uplatňovania medzinárodných audítorských štandardov brať do úvahy rozsah a zložitosť podnikania malých podnikov. Akékoľvek ustanovenie alebo opatrenie prijaté v tejto súvislosti členským štátom by nemalo mať za následok, že štatutárni audítori alebo audítorské spoločnosti nebudú schopní vykonávať štatutárny audit v súlade s medzinárodnými audítorskými štandardmi. Členským štátom by sa malo umožniť, aby nariadili doplňujúce vnútroštátne postupy auditu alebo požiadavky len vtedy, ak vyplývajú z osobitných vnútroštátnych zákonných požiadaviek týkajúcich sa rozsahu štatutárneho auditu ročných alebo konsolidovaných účtovných závierok, teda že dané požiadavky nie sú zahrnuté v prijatých medzinárodných audítorských štandardoch, alebo ak prispievajú k dôveryhodnosti a kvalite ročných účtovných závierok a konsolidovaných účtovných závierok. Teda členské štáty môžu uplatňovať vnútroštátne audítorské štandardy, postupy alebo požiadavky, kým Európska komisia neprijme medzinárodné audítorské štandardy upravujúce rovnakú oblasť.“ (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ, ods. 12)

„Členské štáty informujú Komisiu o audítorských postupoch alebo požiadavkách najneskôr tri mesiace pred nadobudnutím ich platnosti alebo v prípade požiadaviek, ktoré v čase prijatia medzinárodných audítorských štandardov už existujú, najneskôr do troch mesiacov po prijatí príslušného medzinárodného audítorského štandardu.“ (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ, článok 26, ods. 21)

Zároveň platí, že Európska Komisia by mala byť naďalej zapojená do sledovania obsahu ISA a procesu ich schvaľovania Medzinárodnou federáciou účtovníkov. (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ, ods. 12)

Na Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2006/43/ES nadväzuje Zákon o štatutárnom audite, ktorý stanovuje, čo sa týka vykonávania štatutárneho auditu v Slovenskej republike, nasledovné:

„Štatutárny audit v účtovných jednotkách so sídlom na území Slovenskej republiky sa vykonáva podľa medzinárodných audítorských štandardov, s nimi súvisiacich vyhlásení a štandardov vzťahujúcich sa na výkon štatutárneho auditu, ak nie sú v rozpore s týmto zákonom alebo osobitným predpisom. Ak to vyplýva z osobitného predpisu, pri výkone štatutárneho auditu sa musia použiť dodatočné postupy štatutárneho auditu alebo dodatočné požiadavky k medzinárodným audítorským štandardom. Pri výkone štatutárneho auditu sa medzinárodné audítorské štandardy alebo ich časti nepoužijú s prihliadnutím na vnútroštátne podmienky len, ak to vyplýva z osobitného predpisu.“ (Zákon č. 423/2015 Z. z., § 19 ods. 1 a 2)

„Vyňatie časti medzinárodných audítorských štandardov, uplatnenie odlišného vnútroštátneho postupu a jeho dôvody je Úrad pre dohľad nad výkonom auditu povinný oznámiť členským štátom a Európskej komisii najmenej šesť mesiacov pred nadobudnutím účinnosti osobitného predpisu podľa predchádzajúceho odseku. Ak dôvody na vyňatie časti medzinárodných audítorských štandardov existovali v čase ich prijatia, je Úrad pre dohľad nad výkonom auditu povinný oznámiť najneskôr do troch mesiacov po prijatí príslušného medzinárodného audítorského štandardu členským štátom a Európskej komisii odlišný vnútroštátny postup.“ (Zákon č. 423/2015 Z. z., § 19 ods. 3)

„Slovenská komora audítorov v súčinnosti s Úradom pre dohľad nad výkonom auditu vydá vnútorný predpis, v ktorom určí zjednodušené požiadavky pri výkone štatutárneho auditu okrem štatutárneho auditu v subjekte verejného záujmu alebo vo veľkej účtovnej jednotke, ktoré môže uplatniť štatutárny audítor alebo audítorská spoločnosť primerane rozsahu a zložitosti činnosti účtovnej jednotky, v ktorej vykonáva štatutárny audit, a to v oblasti:

a) vnútorná organizácia štatutárneho audítora alebo audítorskej spoločnosti,
b) audítorská dokumentácia,
c) uplatňovanie medzinárodných audítorských štandardov.“ (Zákon č. 423/2015 Z. z., § 19 ods. 4)

„O priebehu výkonu štatutárneho auditu vedú štatutárny audítor a audítorská spoločnosť audítorskú dokumentáciu podľa medzinárodných audítorských štandardov. Súčasťou audítorskej dokumentácie je aj:

a) zmluva o audite,

b) plán a program štatutárneho auditu,

c) správa audítora,

d) individuálna účtovná závierka alebo konsolidovaná účtovná závierka,

e) výročná správa alebo konsolidovaná výročná správa a

f) ďalšie doklady dokumentujúce priebeh výkonu štatutárneho auditu.“ (Zákon č. 423/2015 Z. z., § 22 ods. 1)

Dohľad nad dodržiavaním medzinárodných audítorských štandardov štatutárnymi audítormi a audítorskými spoločnosťami v rámci SR vykonáva Úrad pre dohľad nad výkonom auditu prostredníctvom Výboru pre zabezpečenie kvality štatutárneho auditu. (Zákon č. 423/2015 Z. z., § 62 písm. a) „Tento úrad sa tiež zúčastňuje na tvorbe, aktualizácii a schvaľovaní medzinárodných audítorských štandardov a Etického kódexu audítora prostredníctvom príslušných orgánov Európskej únie a zabezpečuje ich prístupnosť pre používateľov v Slovenskej republike v štátnom jazyku.“ (Zákon č. 423/2015 Z. z., § 53 ods. 3)

1. 2. 3 Štruktúra ISA

Súbor Medzinárodných audítorských štandardov má svoju štruktúru podľa ktorej sa logicky členia na tieto časti (Maděra, 2015, Príloha 1):

- 200-299 ZÁKLADNÉ PRINCÍPY A ZODPOVEDNOSŤ
- 300-499 POSÚDENIE RIZÍK A REAKCIA NA POSÚDENÉ RIZIKÁ
- 500-599 AUDÍTORSKÉ DÔKAZY
- 600-699 POUŽITIE PRÁCE OSTATNÝCH
- 700-799 ZÁVERY AUDITU A SPRÁVY
- 800-899 ŠPECIÁLNE OBLASTI.

Zároveň každý medzinárodný audítorský štandard má túto jednotnú štruktúru, resp. časti (IFAC, 2015):

1. Úvod
2. Ciele

3. Definície
4. Požiadavky
5. Aplikačné a iné vysvetľujúce materiály
6. Prílohy

Úvod vysvetľuje účel a rozsah pôsobnosti daného medzinárodného audítorského štandardu vrátane toho, ako tento štandard súvisí s ostatnými audítorskými štandardmi, vecnú pôsobnosť tohto štandardu, špecifické očakávania od audítora a ostatných osôb a kontext, do ktorého je tento štandard začlenený. (Műllerová, Králíček; 2014, s. 200)

Ciele vymedzujú, čo by mal audítor dosiahnuť pri postupe v súlade s požiadavkami daného medzinárodného audítorského štandardu. Aby sa všeobecné ciele audítora dosiahli, vyžaduje sa, aby audítor pri plánovaní a výkone auditu prihliadal na ciele, ktoré sú uvedené v relevantných medzinárodných audítorských štandardoch, zároveň si ale audítor má uvedomovať vzájomné vzťahy medzi jednotlivými štandardmi. (IFAC, 2012a, s. 13)

Definície obsahujú opis významu, ktorý je pripísaný určitým pojmom na účely medzinárodných audítorských štandardov. Slúžia na to, aby pomohli dôkladne a konzistentne uplatňovať a vysvetľovať medzinárodné audítorské štandardy. Nemajú meniť definície, ktoré mohli byť stanovené na iné účely, ako napríklad tie, ktoré sa nachádzajú v iných právnych predpisoch a usmerneniach. Ak nie je uvedené inak, tieto pojmy majú ten istý význam v rámci celého súboru medzinárodných audítorských štandardov. (IFAC, 2012a, s. 13)

Požiadavky uvádzajú špecifické požiadavky na audítorov. V každej požiadavke sa nachádza slovo „musí", napr.: „Na získanie primeraného uistenia musí audítor získať dostatočné a vhodné audítorské dôkazy, aby znížil riziko auditu na prijateľne nízku úroveň, čo mu umožní robiť primerané závery, na ktorých založí svoj názor audítora." (IFAC, 2015. ISA 200 ods. 17)

Aplikačné a iné vysvetľujúce materiály bližšie vysvetľujú požiadavky daného medzinárodného audítorského štandardu a aj usmernenia k tomu, ako sa majú aplikovať. (Műllerová, Králíček; 2014, s. 200)

Môžu hlavne:

- presnejšie objasniť to, čo daná požiadavka predstavuje alebo čoho sa má týkať,
- brať do úvahy v relevantných prípadoch špecifiká menších účtovných jednotiek, teda malých a stredných podnikov,

- upozorniť na špecifické požiadavky dokumentácie zákazky auditu v malých a stredných podnikoch
- „obsahovať príklady postupov, ktoré môžu byť za daných okolností vhodné.

Postupy, ktoré boli skutočne zvolené audítorom, si však vyžadujú použitie profesionálneho úsudku založeného na konkrétnych okolnostiach účtovnej jednotky a na posúdených rizikách významnej nesprávnosti. I keď tieto usmernenia sami osebe neustanovujú záväzné požiadavky, sú relevantné pre dôkladné uplatnenie požiadaviek ISA. Aplikačné a iné vysvetľujúce materiály môžu takisto poskytnúť doplňujúce informácie k problematike riešenej v danom štandarde.

Prílohy tvoria súčasť aplikačných a iných vysvetľujúcich materiálov. Účel a zámer použitia príloh je vysvetlený v texte daného štandardu alebo v rámci názvu a úvodnej časti samotnej prílohy.“ (IFAC, 2012 a, s. 14)

1. 3 Malé a stredné podniky

1. 3. 1 Význam malých a stredných podnikov

Mikropodniky, ale aj malé a stredné podniky (ďalej aj „SME“) majú významnú úlohu a postavenie v našom i celoeurópskom hospodárstve. Napríklad podľa dostupných údajov za rok 2016 tvorili tieto podniky na Slovensku až 99,9 % z celkového počtu podnikateľských subjektov, v rámci podnikovej ekonomiky poskytovali pracovné príležitosti pre takmer 74 % aktívnej pracovnej sily a podiel SME na tvorbe pridanej hodnoty tvoril viac ako 50 %. (Slovak Business Agency, 2017)

„Okrem toho sú zdrojom nových inovácií a technológií, vytvárajú konkurenčné prostredie, podporujú ekonomický rast a vyrábajú a poskytujú produkty a služby, ktoré nie sú ochotné ponúkať veľké podniky.“ (Šrenkel, 2016)

Medzi ďalšie vlastnosti a prednosti SME patria dynamika vývoja, vysoká prispôsobivosť meniacim sa podmienkam trhu, resp. požiadavkám trhu, flexibilita, úzka špecializácia a SME podporujú aj miestny rozvoj. (Strážovská a kol., 2016, str. 12)

Čo sa týka Európskej únie, tak mikropodniky, malé a stredné podniky tvoria 99 % všetkých podnikov v Európskej únii. V súkromnom sektore vytvárajú dve z každých troch pracovných miest a prispievajú viac ako polovicou k celkovej pridanej hodnote vytvorenej podnikmi v Európskej únii. (Gouardères, 2018)

Mikropodniky, malé a stredné podniky sú teda hybnou silou európskeho hospodárstva. Prispievajú k vytváraniu pracovných miest a ekonomickému rastu a zabezpečujú sociálnu stabilitu. Ako na Slovensku, tak aj v celej Európskej únii SME tiež podnecujú podnikateľského ducha a inovácie a majú preto podstatný význam z hľadiska podpory konkurencieschopnosti a zamestnanosti. Vďaka ich významu pre hospodárstvo EÚ sú malé a stredné podniky centrom pozornosti politiky EÚ. A tak cieľom Európskej komisie je, okrem iného, podporovať podnikanie a zlepšovať podnikateľské prostredie pre SME, aby mohli tieto podniky v dnešnom globálnom hospodárstve naplno rozvinúť svoj potenciál. (Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2015, str. 5)

Bolo prijatých niekoľko akčných programov na podporu SME, napr. iniciatíva Small Business Act, Horizont 2020 a program COSME. „Ich cieľom je zvýšiť konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov prostredníctvom výskumu a inovácií a zlepšiť prístup SME k financovaniu.“ (Gouardères, 2018)

„Malé a stredné podniky pôsobia hlavne na vnútroštátnej úrovni, pretože len pomerne málo takýchto podnikov sa zapája do cezhraničného podnikania v rámci EÚ. Nezávisle od rozsahu ich činnosti sú však SME ovplyvňované právnymi predpismi EÚ v rôznych oblastiach, ako napríklad zdaňovanie, hospodárska súťaž a obchodné právo.“ (Gouardères, 2018)

Malé a stredné podniky majú mnoho rôznych podôb a veľkostí. V dnešnom zložitom podnikateľskom prostredí však môžu mať úzke finančné, prevádzkové alebo riadiace vzťahy s inými podnikmi. Vzhľadom na tieto vzťahy je často ťažké presne rozlíšiť, či ide o SME alebo o väčší podnik. (Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2015, str. 5)

1. 3. 2 Vymedzenie malých a stredných podnikov

Kým si vymedzíme, čo je to malý a stredný podnik, mali by sme najprv definovať, čo je to podnik ako taký. „Za podnik sa považuje každý subjekt, ktorý vykonáva hospodársku činnosť bez ohľadu na jeho právnu formu. Sem patria najmä samostatne zárobkovo činné osoby a rodinné podniky, ktoré vykonávajú remeselnícke alebo iné činnosti, a partnerstvá alebo združenia, ktoré pravidelne vykonávajú hospodársku činnosť.“ (Nariadenie Komisie (EÚ) č. 651/2014, Príloha I, článok 1)

Obchodný zákonník definuje podnik ako „súbor hmotných, ako aj osobných a nehmotných zložiek podnikania a k podniku patria veci, práva a iné majetkové hodnoty,

ktoré patria podnikateľovi a slúžia na prevádzkovanie podniku alebo vzhľadom na svoju povahu majú tomuto účelu slúžiť.“ (Zákon č. 513/1991 Zb., § 5)

Malý a stredný podnik už ale nie je také ľahké definovať, pretože existuje viacero vlastností, ktoré by mal typický malý alebo stredný podnik spĺňať:

- „nezávislosť podnikania spojená s vlastníctvom podniku,
- jeden alebo niekoľko málo vlastníkov,
- bez dominantného alebo monopolného postavenia na trhu,
- relatívne úzke zameranie produkcie a technológie,
- jednoduché riadenie a organizačná štruktúra,
- zameranie podniku na lokálne trhy,
- malý trhový podiel.“ (Šrenkel, 2016)

Po posúdení týchto kritérií vidíme, že mnohé z nich nie sú jednoznačne kvantifikovateľné. Nevieme, čo ešte stále je malý trhový podiel a čo už nie je a podobne je to s ďalšími charakteristikami. Na Slovensku sa najčastejšie určuje veľkosť podniku na základe počtu zamestnancov, ročného obratu a ročnej bilančnej sumy. Tieto kritériá vychádzajú z klasifikácie, ktorú odporúča Európska komisia na účely pomoci malým a stredným podnikom. (Nariadenie Komisie (EÚ) č. 651/2014, Príloha I, článok 2)

Pre účely účtovníctva a štatutárneho auditu by podniky v členení na malé, stredne veľké a veľké podniky mali byť vymedzené a rozlíšené podľa bilančnej sumy, čistého obratu a priemerného počtu zamestnancov počas účtovného roka, lebo tieto kritériá obvykle predstavujú objektívny dôkaz o veľkosti podniku. Ďalej Smernica hovorí: „Ak však materský podnik nezostavuje konsolidovanú účtovnú závierku za skupinu, malo by sa členským štátom umožniť podniknúť kroky, ktoré považujú za nevyhnutné na to, aby bolo možné požadovať zaradenie takéhoto podniku medzi väčšie podniky určením jeho veľkosti a výslednej kategórie na konsolidovanom alebo súhrnnom základe.“ (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/34/EÚ, ods. 12)

„Malé podniky sú podniky, ktoré ku dňu, ku ktorému sa ich účtovná závierka zostavuje, neprekročia limity aspoň dvoch z týchto troch kritérií:

a) celková bilančná suma: 4 000 000 eur;
b) čistý obrat: 8 000 000 eur;
c) priemerný počet zamestnancov počas účtovného roka: 50.

Členské štáty môžu vymedziť limity presahujúce limity uvedené v písmenách a) a b). Tieto limity však nesmú byť vyššie ako 6 000 000 eur pre celkovú bilančnú sumu a 12 000 000 eur pre čistý obrat.

Stredne veľké podniky sú podniky, ktoré nie sú mikropodnikmi alebo malými podnikmi a ku dňu, ku ktorému sa ich účtovná závierka zostavuje, neprekročia limity aspoň dvoch z týchto troch kritérií:

a) celková bilančná suma: 20 000 000 eur;
b) čistý obrat: 40 000 000 eur;
c) priemerný počet zamestnancov počas účtovného roka: 250.“ (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/34/EÚ, článok 3, ods. 2 a 3)

Na rozdiel od Smernice, zákon rozlišuje iba mikro účtovnú jednotku, malú účtovnú jednotku a veľkú účtovnú jednotku. „Do veľkostnej skupiny mikro účtovnej jednotky sa zatriedi účtovná jednotka, ktorá spĺňa aspoň dve z týchto podmienok:

a) celková suma majetku nepresiahla 350 000 eur,
b) čistý obrat nepresiahol 700 000 eur,
c) priemerný prepočítaný počet zamestnancov počas účtovného obdobia nepresiahol desať.

Do veľkostnej skupiny malej účtovnej jednotky sa zatriedi účtovná jednotka, ktorá spĺňa aspoň dve z týchto podmienok:

a) celková suma majetku presiahla sumu 350 000 eur, ale nepresiahla sumu 4 000 000 eur,
b) čistý obrat presiahol sumu 700 000 eur, ale nepresiahol sumu 8 000 000 eur,
c) priemerný prepočítaný počet zamestnancov počas účtovného obdobia presiahol 10 a nepresiahol 50.“ (Zákon č. 431/2002 Z. z., § 2 ods. 5-7)

„Účtovné jednotky sa zatriedia do veľkostnej skupiny na základe splnenia uvedených podmienok k prvému dňu účtovného obdobia, pričom sa posudzuje splnenie podmienok za dve po sebe bezprostredne predchádzajúce účtovné obdobia. Účtovná jednotka je povinná zmeniť zatriedenie do inej veľkostnej skupiny od nasledujúceho účtovného obdobia po tých dvoch bezprostredne po sebe idúcich účtovných obdobiach, v ktorých presiahne alebo prestane spĺňať podmienky. Účtovná jednotka, ktorá nespĺňa podmienky zatriedenia do veľkostných skupín, sa zatriedi ako malá účtovná jednotka. Účtovná jednotka nemení svoje zatriedenie do veľkostnej skupiny po vstupe do likvidácie

alebo po vyhlásení konkurzu. Novovzniknutá účtovná jednotka sa zatriedi do veľkostnej skupiny na základe vlastného rozhodnutia a zostáva v tejto veľkostnej skupine aj v bezprostredne nasledujúcom účtovnom období.“ (Zákon č. 431/2002 Z.z., § 2 ods. 10 a 11)

V súčasnosti platné Medzinárodné audítorské štandardy charakterizujú na účely špecifikácie ďalších úvah týkajúcich sa auditu menších účtovných jednotiek „malú/menšiu účtovnú jednotku“ ako subjekt, ktorý má obvykle napríklad tieto kvalitatívne znaky:

„a) vlastníctvo a riadenie sa sústreďujú na malý počet osôb (často ide o jedinú osobu – či už fyzickú osobu alebo inú právnickú osobu, ktorá vlastní účtovnú jednotku, za predpokladu, že vlastník vykazuje príslušné kvalitatívne znaky),

b) jeden alebo viacero z týchto znakov:

(i) jednoznačné alebo nekomplikované transakcie,

(ii) jednoduché vedenie záznamov,

(iii) malý okruh podnikateľských činností a málo produktov v rámci jedného okruhu podnikateľskej činnosti,

(iv) malý počet interných kontrol,

(v) malý počet riadiacich úrovní zodpovedných za široké spektrum kontrol, alebo

(vi) malý počet zamestnancov, mnohí so širokým okruhom povinností.

Uvedené kvalitatívne znaky nie sú vyčerpávajúce, nevyznačujú sa nimi výhradne menšie účtovné jednotky a menšia účtovná jednotka nemusí nevyhnutne vykazovať všetky uvedené charakteristické znaky.“ (IFAC, 2015. ISA 200 ods. A66)

Na porovnanie Medzinárodné audítorské praktické usmernenie 1005 Špeciálne úvahy pri audite malých účtovných jednotiek, ktoré platilo pred klarifikáciou Medzinárodných audítorských štandardov, uvádzalo, že malú účtovnú jednotku nie je možné dostatočne definovať iba na základe kvantitatívnych ukazovateľov, ako bilančná suma, výnosy a počet zamestnancov, ale treba ju definovať aj na základe kvalitatívnych znakov (IFAC, 2007. IAPS 1005). Toto usmernenie charakterizuje malú účtovnú jednotku ako jednotku, v ktorej:

(a) „sa vlastníctvo a riadenie spoločnosti sústreďuje na malý počet osôb (často iba na jednu osobu)

(b) možno nájsť aj jeden alebo viacero ďalej uvedených znakov:

(i) menší počet zdrojov príjmov

(ii) jednoduché vedenie účtovných záznamov,

(iii) obmedzené interné kontroly, ako aj možnosť, že manažment kontroly zanedbá.“ (IFAC, 2007. IAPS 1005)

Tieto kvalitatívne znaky sú čiastočné zhodné so spomínanými znakmi uvedenými v súčasne platných ISA a takisto nie sú vyčerpávajúce, nevykazujú ich iba malé účtovné jednotky a zároveň malá účtovná jednotka nemusí nevyhnutne vykazovať všetky tieto charakteristiky.

1. 3. 3 Špecifické aspekty auditu malých a stredných podnikov

Hoci štatutárny audítor je povinný vykonávať štatutárny audit v súlade s požiadavkami Medzinárodných audítorských štandardov bez ohľadu na veľkosť účtovnej jednotky, dajú sa vymedziť určité špecifiká, resp. špecifické aspekty malých a stredných podnikov, teda menších účtovných jednotiek v každej fáze audítorskej zákazky. Sú to:

1. Špecifiká v rámci činností pred uzatvorením zmluvy o audite s klientom
2. Predbežné plánovanie – špecifiká v celkovom poznávaní účtovnej jednotky
3. Špecifiká pri tvorbe plánu auditu
4. Špecifiká pri vykonaní auditu podľa vytvoreného plánu
5. Špecifiká pri ukončení auditu a vydaní správy audítora

Tieto špecifiká si bližšie objasníme v nasledujúcej časti podľa jednotlivých fáz zákazky na základe audítorského prístupu pre malé podniky opísaného v publikácii Příručka pro provádění auditu u podnikatelů. (Deloitte, 2007)

Štatutárny audítor by mal pri posudzovaní rizika audítorskej zákazky brať do úvahy jednak fakt, že menšie účtovné jednotky sú často riadené alebo vlastnené jednou osobou – majiteľom alebo manažérom, a tak je nutné, aby sa audítor uistil, že vedenie danej účtovnej jednotky je dôveryhodné. Po druhé, audítor by mal zvážiť pri prijímaní, resp. opakovanom prijímaní klienta, či jeho odmena je dostatočná vzhľadom na odhadovaný čas potrebný k vykonaniu auditu. Menšie spoločnosti totižto zvyknú dosť tlačiť na znižovanie ceny za audit na minimum.

Menšie účtovné jednotky tiež veľakrát od audítora vyžadujú, aby im poskytol doplnkové – neaudítorské služby, napr. účtovné alebo finančné poradenstvo, čo môže zvýšiť riziko nedorozumenia pri podmienkach audítorskej zákazky a zodpovednosti audítora. Zároveň sa stáva, že manažér alebo majiteľ malého podniku kvôli malým

poznatkom o cieľoch a obmedzeniach auditu, očakáva, že mu audítor poskytne v rámci auditu i ďalšie služby - neaudítorské. Vtedy by mal audítor vysvetliť takémuto majiteľovi alebo manažérovi, aký je rozdiel medzi auditom a ostatnými službami, aby pochopil rozsah a obmedzenia auditu, svoju zodpovednosť za vedenie účtovníctva, resp. za zostavenie účtovnej závierky a čo je zodpovednosťou audítora.

Špecifikom v rámci predbežného plánovania auditu v malých firmách je zvyčajne ľahšie dostatočné porozumenie ich činnosti a oblasti podnikania audítorom, keďže takýto klient máva obvykle jednoduchšiu organizačnú štruktúru a pôsobí v jednej oblasti podnikania. Zároveň sú často finančné, obchodné a daňové záležitosti majiteľa a jeho auditovaného podniku prepojené. Až keď audítor pochopí tieto záležitosti, zrejme dostatočne porozumie aj činnosti a oblasti podnikania klienta.

Ako už bolo spomenuté, malé účtovné jednotky často riadi jediná osoba – majiteľ alebo manažér. Tým pádom na tejto jednej osobe býva postavený vnútorný kontrolný systém. Aby audítor porozumel vnútorným kontrolám v takýchto účtovných jednotkách, mal by všeobecne posúdiť vnútorné kontrolné prostredie a účinnosť kontrol na základe toho, ako pochopil prístup a činnosti danej osoby.

Ďalším špecifikom v rámci spoznávania menších účtovných jednotiek je porozumenie ich účtovným systémom. Keďže tieto účtovné jednotky mávajú relatívne jednoduché účtovné systémy, používajú dostupné štandardné účtovné softvéry na zaznamenávanie účtovných operácií, pre audítora by nemal byť problém vo všeobecnosti porozumieť účtovnému systému malej firmy.

Jedným zo špecifických aspektov pri vytváraní plánu auditu je posúdenie rizika určitých potenciálnych nesprávností v niektorých zostatkoch účtov a druhoch transakcií, ktoré by sa malo vždy vyhodnotiť ako významné. Týka sa to napr. účtov časového rozlíšenia, opravných položiek, rezerv alebo dane z pridanej hodnoty. Okrem toho, zdrojom častých nesprávností býva dodržovanie zaúčtovania do správneho účtovného obdobia.

V menších účtovných jednotkách býva vnútorný kontrolný systém zväčša nedostatočný kvôli nedostatočnej formálnej dokumentácii uskutočňovania kontrol a malému počtu zamestnancov, čo obmedzuje možnosti rozdelenia zodpovednosti – neumožňuje to oddeliť riadiacu, výkonnú, kontrolnú a účtovnú funkciu. Audítor sa tak nemôže veľmi spoliehať na vnútorný kontrolný systém malého podniku. Ale na druhej strane audítor musí aj tak porozumieť vnútorným kontrolám ako podstatnej informácii pre identifikáciu a posúdenie rizík a naplánovanie ďalších audítorských postupov. A ak sa

audítor nemôže spoliehať na vnútorný kontrolný systém, musí naplánovať rozsiahlejšie testy vecnej správnosti.

Ako už bolo povedané, vnútorný kontrolný systém menších účtovných jednotiek je zväčša nedostatočný, a tak vykonávanie testov spoľahlivosti vnútorných kontrol býva neefektívne. Preto stratégia spoliehania sa na takéto kontroly je často nepoužiteľná.

V malých podnikoch býva počet položiek zaúčtovaných na niektorých účtoch relatívne malý. V týchto prípadoch sa nemusí použiť test vzoriek, ale vzhľadom na dôverné poznanie aktivít, prostredia a postupov môže audítor otestovať cielene vybrané položky, teda urobí test vybraných významných položiek alebo sa môže sústrediť na overovanie celých množín položiek.

Tretím špecifikom pri vykonávaní auditu podľa vytvoreného audítorského plánu je posúdenie účtovnej závierky. Pred jej posúdením sa ale môže stať, že daná menšia účtovná jednotka bude vyžadovať od audítora väčšiu pomoc pri príprave a zostavení ich účtovnej závierky. Audítor vtedy musí dôkladne zvážiť túto skutočnosť, aby si zachoval svoju nezávislosť. Zároveň platí, že pokiaľ je činnosť daného malého podniku jednoduchá a audítor dostatočne porozumel činnosti a oblasti podnikania takéhoto klienta, posúdenie jeho účtovnej závierky by malo byť omnoho jednoduchšie ako u veľkej účtovnej jednotky.

Pri poslednej fáze audítorskej zákazky je pri audite malých firiem veľmi dôležité, aby audítor získal vyhlásenie manažmentu účtovnej jednotky o jeho zodpovednosti za správne zostavenie účtovnej závierky v súlade s platnými účtovnými predpismi a aj vyhlásenie o tom, že manažment schválil túto účtovnú závierku. Tým sa zabráni nedorozumeniu ohľadom role audítora a jeho zodpovednosti za účtovnú závierku.

2 Cieľ práce

Hoci Medzinárodné audítorské štandardy neupravujú samostatne vykonávanie auditu v malých a stredných podnikoch a realizáciu auditu vo veľkých podnikoch, predsa obsahujú odseky, ktoré by mali pomôcť audítorom pri auditovaní menších účtovných jednotiek, keďže majú svoje špecifiká.

Hlavným cieľom diplomovej práce je tak analyzovať a zhodnotiť špecifickú úpravu Medzinárodných audítorských štandardov pre malé a stredné podniky, teda úvahy týkajúce sa menších účtovných jednotiek nachádzajúce sa v relevantných štandardoch a zistiť špecifiká vykonávania štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch. Túto analýzu by sme chceli podporiť výsledkami z uskutočneného prieskumu v audítorskej profesii.

Na splnenie nášho hlavného cieľa sme si zvolili tieto čiastkové ciele:

- charakterizovať štatutárny audit, Medzinárodné audítorské štandardy a malé a stredné podniky
- popísať špecifiká malých a stredných podnikov v jednotlivých fázach audítorskej zákazky
- analyzovať výsledky primárneho prieskumu robeného medzi štatutárnymi audítormi prostredníctvom dotazníka a zistiť názory audítorov na úpravu výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch a overiť stanovené hypotézy.

3 Metodika práce a metódy skúmania

Pri písaní diplomovej práce sme vychádzali z Internej smernice Ekonomickej univerzite v Bratislave č. 8/2017 o záverečných a habilitačných prácach a jej príloh. V tejto časti záverečnej práce opíšeme metodiku práce a metódy skúmania, ktoré sme použili v diplomovej práci.

Pri získavaní údajov sme použili primárne a sekundárne zdroje. Čo sa týka sekundárnych zdrojov základ tvorili knižné zdroje, ktoré boli doplnené internetovými zdrojmi. Na získanie primárnych údajov bol využitý prieskum prostredníctvom metódy dopytovania. Nástrojom dopytovania bol pološtruktúrovaný elektronický e-mailový dotazník, vytvorený v aplikácii spoločnosti Google - Formuláre Google, ktorý sme rozoslali prostredníctvom e-mailu. Tento spôsob získavania údajov sme zvolili najmä pre jeho minimálnu finančnú a časovú náročnosť a taktiež aj kvôli jednoduchšiemu spracovaniu a presnému vyhodnoteniu informácií, pretože všetky odpovede boli hneď vygenerované po ich odoslaní respondentmi a priebežne spočítavané prostredníctvom Formulára Google v elektronickej podobe. Dotazník bol vypĺňaný dobrovoľne, nezávisle a anonymne, ale na konci dotazníka mohli respondenti uviesť svoju e-mailovú adresu, ak mali záujem o poskytnutie výsledkov dotazníkového prieskumu na ich e-mailovú adresu.

Dopytovanie bolo uskutočnené od 28. marca 2018 do 14. apríla 2018 v Slovenskej republike, kde bolo dopytovaných vyše 200 respondentov – štatutárnych audítorov pôsobiacich na Slovensku. E-mailové adresy drvivej väčšiny dopytovaných štatutárnych audítorov sme získali z databázy členov Slovenskej komory audítorov v časti „Audítori“, ktorá je uverejnená na webovej stránke Slovenskej komory audítorov. Časť dotazníkov bolo poslaných e-mailom na e-mailové adresy štatutárnych audítorov, ktoré sa nám podarilo získať rôznymi spôsobmi, napr. oslovením zástupcov tzv. Veľkej štvorky. Na analýzu údajov sa použilo tabelovanie, konkrétne išlo o jednoduché tabuľky, z ktorých sa následne vytvorili grafy. (Richterová a kol., 2013)

Pri vypracovávaní práce boli použité tieto metódy skúmania:

- Metóda analýzy, prostredníctvom ktorej sme v 1. kapitole - Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí spracovali poznatky z rôznych knižných zdrojov, právnych noriem, článkov a pod. V 4. kapitole – Výsledky práce sme analyzovali úvahy týkajúce sa menších účtovných jednotiek pri výkone auditu.

- Metóda syntézy, ktorá bola použitá najmä v 1. kapitole - Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí, kde sme z čiastkových informácií zostavili podklad pre ďalšie rozpracovávanie.
- Metóda dedukcie, ktorú sme použili v 4. kapitole – Výsledky práce, keď sme z konkrétnych výsledkov kvalitatívneho prieskumu zisťovali názor audítorov na úpravu výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch.
- Metóda komparácie, ktorá sa použila pri porovnávaní malých a stredných podnikov s veľkými podnikmi, hlavne v 4. kapitole – Výsledky práce.

Okrem toho sme si stanovili hypotézy, ktoré by mohli byť charakteristické alebo špecifické v malých a stredných podnikoch pri výkone štatutárneho auditu. Tieto hypotézy sme si overili prostredníctvom dotazníka a analýzy špecifických aspektov, resp. úvah týkajúcich sa auditu menších účtovných jednotiek:

- Tlak na znižovanie ceny za audit v menších účtovných jednotkách je väčší ako vo veľkých účtovných jednotkách.
- Spoznávanie menšej účtovnej jednotky býva jednoduchšie.
- Riziko potenciálnych nesprávností by malo byť v malých a stredných podnikoch vyhodnotené ako významné.
- Vnútorný kontrolný systém býva zväčša nedostatočný, nespoľahlivý.
- Uskutočňovanie testov spoľahlivosti vnútorných kontrol býva neefektívne.
- Audítor sa môže sústrediť na overovanie cielene vybraných položiek, príp. celých množín položiek.
- Posúdenie účtovnej závierky je jednoduchšie.

4 Výsledky práce

4. 1 Analýza a zhodnotenie úvah týkajúcich sa menších účtovných jednotiek

Pred klarifikáciou Medzinárodných audítorských štandardov (ISA) v roku 2009 poskytovalo návod na aplikáciu týchto štandardov pri audite účtovných závierok malých účtovných jednotiek hlavne Medzinárodné audítorské praktické usmernenie 1005 Špeciálne úvahy pri audite malých účtovných jednotiek. Tento návod nenahrádzal návod obsiahnutý v daných ISA, bol iba doplnkom a venoval sa špeciálnym úvahám relevantným pre audit malých účtovných jednotiek a neustanovoval žiadne nové požiadavky pre audit malých účtovných jednotiek ani výnimky z požiadaviek ISA. Tieto návody sa zrušili, keď revízie príslušných štandardov nadobudli účinnosť. Ak nejaký medzinárodný audítorský štandard bolo možné v zásade uplatniť pri audite účtovnej závierky malých účtovných jednotiek a neexistovali špeciálne úvahy, ktoré by sa vzťahovali na audit takýchto účtovných jednotiek, tak k danému štandardu nebol poskytnutý žiaden návod. Spomínané usmernenie obsahovalo vo svojej prílohe aj komentár, ktorý sa týkal aplikácie ISA v prípadoch, keď audítor vypracúval pre svojich klientov – malé účtovné jednotky aj účtovné záznamy a účtovné závierky. Snahou Rady pre medzinárodné štandardy pre audit a uisťovacie služby (IAASB) a predtým Výboru pre medzinárodnú audítorskú prax (IAPC) bolo pri určovaní charakteru a rozsahu návodu uvedeného v tomto usmernení, poskytnúť návod na takej úrovni, aby ho bolo možné použiť pri audite každej malej účtovnej jednotky a tak audítorovi pomohlo uplatniť odborný úsudok vzhľadom na aplikáciu Medzinárodných audítorských štandardov. (IFAC, 2007. IAPS 1005)

Medzinárodné audítorské praktické usmernenie 1005, ktoré pomáhalo audítorom pri výkone auditu v malých účtovných jednotkách, postupne nahradili tzv. úvahy týkajúce sa menších účtovných jednotiek, ktoré sú uvedené priamo v relevantných medzinárodných audítorských štandardoch. Teda keď je to vhodné, aplikačný a iný vysvetľujúci materiál Medzinárodných audítorských štandardov zahrňuje úvahy týkajúce sa špecificky auditu menších podnikov. „Tieto úvahy pomáhajú aplikovať požiadavky ISA pri audite takýchto subjektov. Neobmedzujú ani neznižujú však zodpovednosť audítora za uplatňovanie požiadaviek ISA a dodržiavanie súladu s týmito požiadavkami.“ (IFAC, 2015. ISA 200 ods. A65) Úvahy týkajúce sa menších účtovných jednotiek, ktoré sú uvádzané

v Medzinárodných audítorských štandardoch, boli vypracované hlavne s ohľadom na nekótované spoločnosti. „Niektoré úvahy však môžu pomôcť pri audite menších kótovaných spoločností.“ (IFAC, 2015. ISA 200 ods. A67)

Majiteľa menšej účtovnej jednotky, ktorý sa podieľa na jej každodennom riadení, ISA označujú za „vlastníka – manažéra“. (IFAC, 2015. ISA 200 ods. A68)

V práci sa budeme ďalej venovať už samotnej analýze a hodnoteniu jednotlivých úvah týkajúcich sa menších účtovných jednotiek, ktoré sú uvedené v relevantných štandardoch ISA, čím naplníme cieľ tejto záverečnej práce. Analýzu a hodnotenie sme vykonali na základe predtým absolvovanej odbornej konzultácie so skúseným štatutárnym audítorom nemenovanej audítorskej spoločnosti. Úvahy sú v nasledujúcich riadkoch analyzované, tak ako nasledujú v ISA, teda podľa poradia štandardov, v ktorých sa nachádzajú.

ISA 210 DOHODNUTIE PODMIENOK ZÁKAZIEK NA AUDIT

Tento štandard obsahuje tieto špeciálne úvahy týkajúce sa auditu v menších účtovných jednotkách:

- odsúhlasenie zodpovednosti manažmentu
- porovnanie účtovných konvencií s rámcom finančného vykazovania pre menšie účtovné jednotky.

„Jedným z účelov dohodnutia podmienok zákazky na audit je vyhnúť sa nedorozumeniam o tom, za čo zodpovedá manažment a za čo zodpovedá audítor. Napríklad, keď pri zostavovaní finančných výkazov pomáhala tretia osoba, môže byť na prospech veci pripomenúť manažmentu, že za zostavenie finančných výkazov v súlade s platným rámcom finančného vykazovania je aj napriek tomu zodpovedný manažment.“ (IFAC, 2015. ISA 210 ods. A20)

Zodpovednosť manažmentu za zostavenie účtovnej závierky sa týka všetkých subjektov, a teda aj malých a stredných podnikov. Túto zodpovednosť v každej spoločnosti potvrdzuje manažment v prehlásení vedenia, ktoré zasiela audítorovi. Zmienka o zodpovednosti manažmentu za zostavenie účtovnej závierky je súčasťou správy audítora (aj pre SME) a mala by byť pripomenutá aj v zmluve o audite medzi spoločnosťou a audítorom, v časti, kde sa hovorí o povinnostiach spoločnosti alebo manažmentu.

Na porovnanie so spomínanou úvahou v ISA by sme radi podotkli, že problematiku zodpovednosti manažmentu rozoberá, resp. rozoberalo aj usmernenie IAPS 1005, podľa

ktorého si manažéri často neuvedomujú svoju zodpovednosť, že zodpovedajú za zostavenie finančných výkazov, aj keď zostavením poverili externého dodávateľa. Toto usmernenie spomína aj zákazkový list, ktorého jedným z účelov je jasne deklarovať, čo je zodpovednosťou audítora a za čo zodpovedá vlastník – manažér. (IFAC, 2007. IAPS 1005)

V štandarde ISA 210 je uvedená nepriamo aj ďalšia úvaha týkajúca sa malých podnikov, ktorá hovorí o porovnaní účtovných konvencií s rámcom finančného vykazovania pre takéto účtovné jednotky. Vo všeobecnosti sa štatutárny audítor môže rozhodnúť, že účtovné konvencie porovná s požiadavkami existujúceho rámca pre finančné vykazovanie, ktorý je považovaný za prijateľný, napríklad s IFRS alebo US GAAP. (IFAC, 2015. ISA 210 Príloha 2)

„V prípade auditu malej spoločnosti sa audítor môže rozhodnúť porovnať účtovné konvencie s rámcom finančného vykazovania, ktorý konkrétne pre takéto účtovné jednotky vypracovala oprávnená alebo uznávaná organizácia zodpovedná za určovanie štandardov. Keď audítor urobí takéto porovnanie a zistí rozdiely, tak pri rozhodovaní o tom, či účtovné konvencie uplatnené pri zostavovaní finančných výkazov predstavujú prijateľný rámec finančného vykazovania, zváži príčiny rozdielov, ako aj skutočnosť, či by uplatnenie týchto účtovných konvencií alebo opis rámca finančného vykazovania vo finančných výkazoch mohli spôsobiť, že takéto finančné výkazy by boli zavádzajúce.“ (IFAC, 2015. ISA 210 Príloha 2)

Táto úvaha je teoreticky platná, ale zvyčajne sa nepoužíva, nakoľko audítor má postupovať pri overovaní účtovnej závierky podľa vopred stanoveného tzv. reporting framework, teda účtovných pravidiel a pravidiel výkazníctva, ktoré bývajú presne určené a nie je potrebné potom postupovať podľa alternatívnych riešení. Aj „slovenské štandardy“ pre výkazníctvo (Zákon o účtovníctve a vykonávacie predpisy k nemu – opatrenia Ministerstva financií SR) aj IFRS sú dosť jasné pri definovaní spôsobu oceňovania a vykazovania. V tomto prípade nie je rozdiel medzi auditovanými subjektmi.

ISA 220 KONTROLA KVALITY AUDITU FINANČNÝCH VÝKAZOV

Tento štandard rieši previerku kontroly kvality zákazky pri audite v menších účtovných jednotkách.

„Popri audite finančných výkazov kótovaných spoločnosti sa previerka kontroly kvality zákazky vyžaduje aj vtedy, keď zákazka na audit spĺňa kritériá stanovené firmou na vykonanie previerky kontroly kvality. Môže sa stať, že v niektorých prípadoch ani jedna z

firemných zákaziek na audit nespĺňa kritériá, pre ktoré by sa musela podrobiť takejto previerke.“ (IFAC, 2015. ISA 220 ods. A29)

Áno, vykonanie previerky kontroly kvality sa vyžaduje len pri audite subjektov verejného záujmu. V prípade ostatných subjektov sa:

a) buď postupuje podľa interných pravidiel audítorskej spoločnosti, ktoré môžu požadovať vykonanie previerky kvality aj pre iné subjekty (na základe pravidiel), alebo
b) sa previerka kvality nevykonáva.

Pre malé a stredné podniky zvyčajne platí, že pre audit sa nevyžaduje previerka kontroly kvality. Avšak treba povedať, že zvyčajne interné pravidlá audítorských spoločností sú dosť striktné, a podľa nich sa previerka kvality robí pre všetky auditované subjekty alebo väčšinu z nich.

ISA 230 AUDÍTORSKÁ DOKUMENTÁCIA

Tento štandard rieši v rámci úvah, týkajúcich sa auditu v SME, zdokumentovanie vykonaných audítorských postupov a získaných audítorských dôkazov a v rámci toho identifikáciu špecifických testovaných položiek alebo skutočností a identifikáciu zostavovateľa a preverovateľa pri audite v menších účtovných jednotkách.

„V prípade auditu menšej účtovnej jednotky má audítorská dokumentácia zvyčajne menší rozsah než v prípade auditu väčšej účtovnej jednotky.“ (IFAC, 2015. ISA 230 ods. A16) Obsah audítorskej dokumentácie je rovnaký, avšak rozsah sa môže líšiť. V prípade menších subjektov sú jednotlivé povinné náležitosti audítorskej dokumentácie stručnejšie, pretože:

a) počet ľudí v audítorskom tíme je menší
b) rozsah audítorských rizík je menší
c) rozsah audítorských procedúr je nižší
d) rozsah aktivít auditovanej spoločnosti je zvyčajne menší alebo limitovaný.

Vždy však (aj pre SME) musia byť zdokumentované informácie o spoločnosti, rozsahu audítorských rizík ako aj plán procedúr (postupov) na overenie týchto rizík. Zároveň pri auditoch SME sa zvyčajne nevyužívajú interní či externí experti (na dane, informačné technológie – IT, kapitálové trhy alebo oceňovanie), preto táto časť audítorských procedúr je pre SME neaplikovateľná.

Úvaha ďalej pokračuje takto: „Navyše, v prípade auditu, keď všetky audítorské práce vykonáva partner zodpovedný za zákazku, dokumentácia nebude obsahovať

skutočnosti, ktoré by boli zdokumentované výhradne na účely informovania alebo dávania pokynov členom tímu pracujúceho na zákazke, prípadne na účel predloženia dôkazu o previerke vykonanej inými členmi tímu (nebude obsahovať napríklad skutočnosti dokumentujúce diskusie v rámci tímu ani vykonávanie dohľadu).“ (IFAC, 2015. ISA 230 ods. A16) Podľa nášho názoru je to pravda, ale môže to byť rizikové, ak na audite pracuje viac ako jeden človek. Pretože povinnosťou audítora je zdokumentovať diskusiu o rizikách s audítorským tímom, ktorým sú už dvaja ľudia. „Partner zodpovedný za zákazku však splní nadradenú požiadavku vypracovať audítorskú dokumentáciu, ktorá bude zrozumiteľná pre skúseného audítora, lebo audítorskú dokumentáciu môžu na regulačné alebo iné účely preverovať externé strany.“ (IFAC, 2015. ISA 230 ods. A16)

Úvaha v ďalšom odseku štandardu hovorí: „Pri vypracúvaní audítorskej dokumentácie môže audítor menšej účtovnej jednotky považovať za užitočné a efektívne, aby boli rozličné aspekty auditu zaznamenané spoločne v jednom dokumente s krížovými odkazmi na vhodnú podpornú pracovnú dokumentáciu.“ (IFAC, 2015. ISA 230 ods. A17) Táto skutočnosť nemá vplyv na rozsah či kvalitu audítorských procedúr, ale len na dokumentačnú formu audítorskej práce.

Zvyčajne platí, že pri menšom množstve audítorských rizík (v SME), je dokumentácia spracovaná v rámci menšieho množstva dokumentov, nakoľko:

a) v spoločnosti existuje menší rozsah interných kontrol,
b) počet transakcií alebo protistrán je nižší,
c) použitie menšieho množstva dokumentov je prehľadnejšie,
d) zvyčajne testovanie robí menší počet ľudí v audítorskom tíme, a preto dokumentačných súborov je menej.

„Príkladmi skutočností, ktoré možno pri audite menšej účtovnej jednotky zdokumentovať spoločne, sú poznanie účtovnej jednotky a jej internej kontroly, celková stratégia auditu a plán auditu, významnosť stanovená v súlade s ISA 320, posudzované riziká, závažné skutočnosti zaznamenané počas auditu a urobené závery, ku ktorým audítor dospel.“ (IFAC, 2015. ISA 230 ods. A17)

Sme toho názoru, že tieto skutočnosti môžu byť zdokumentované spoločne, ale je dôležité pripomenúť, že všetko sú to povinné náležitosti (body) audítorskej dokumentácie. V malých a stredných podnikoch môžu byť tie náležitosti zdokumentované spoločne, ale vo väčších účtovných jednotkách to býva zdokumentované osobitne, čiže rozdiel je len vo forme dokumentácie tých istých náležitostí.

ISA 240 ZODPOVEDNOSŤ AUDÍTORA TÝKAJÚCA SA PODVODU PRI AUDITE FINANČNÝCH VÝKAZOV

Tento štandard obsahuje tieto špeciálne úvahy týkajúce sa auditu v menších účtovných jednotkách:

- postupy na posúdenie rizík a súvisiace aktivity - získavanie informácií od manažmentu
- oboznámenie sa s dohľadom, ktorý vykonávajú osoby poverené spravovaním spoločnosti
- vyhodnotenie rizikových faktorov podvodu.

„V niektorých účtovných jednotkách, najmä v tých menších, sa posúdenie vykonávané manažmentom môže zameriavať najmä na riziká podvodu zo strany zamestnancov alebo na spreneveru majetku.“ (IFAC, 2015. ISA 240 ods. A13)

Nižší rozsah posudzovaných rizík podvodu vyplýva priamo z menšieho rozsahu podnikateľskej činnosti spoločnosti, z čoho vyplýva menší počet ľudí a interných kontrol. Preto sa rozsah procedúr na odhalenie podvodu koncentruje na zamestnancov a spreneverenie majetku. Pretože v malých spoločnostiach sa vlastník zvyčajne sám podieľa na manažovaní, pre audítora odpadajú procedúry týkajúce sa overenia možného podvodného konania zo strany manažmentu.

„Niekedy sa všetky osoby poverené spravovaním podieľajú na riadení účtovnej jednotky. Môže to byť napríklad v prípade malej účtovnej jednotky, kde jediný vlastník riadi účtovnú jednotku a nikto iný neplní úlohu spravovania. V takýchto prípadoch audítor zvyčajne nerobí žiadne kroky, lebo neexistuje dohľad, ktorý by bol oddelený od riadenia.“ (IFAC, 2015. ISA 240 ods. A21)

Ako sme písali vyššie, tým že sa akcionár, resp. spoločník v SME priamo zúčastňuje riadenia, odpadá aj povinnosť audítora informovať majiteľa o audite a zisteniach z neho. Toto nie je možné vo veľkých spoločnostiach, kde je oddelené vlastníctvo spoločnosti od manažovania spoločnosti.

„V prípade menšej účtovnej jednotky môžu byť niektoré alebo všetky tieto úvahy neaplikovateľné alebo menej dôležité. Môže sa stať, že menšia účtovná jednotka napríklad nemá vypracovaný kódex správania v písomnej forme, ale namiesto toho si mohla vyvinúť kultúru, v ktorej sa vyzdvihuje bezúhonnosť a etické správanie prostredníctvom ústnej komunikácie a vzorového správania sa manažmentu. Dominantné postavenie jednotlivca v manažmente malej účtovnej jednotky vo všeobecnosti samo osebe nenaznačuje, že manažment nedokázal prejaviť vhodný postoj k interným kontrolám a k procesu

finančného vykazovania. V niektorých účtovných jednotkách sa potrebou schvaľovania manažmentom môžu vyvážiť inak nedostatočné kontroly, čím sa môže znížiť riziko spáchania podvodu zamestnancom. Dominantné postavenie jednotlivca v manažmente však môže predstavovať potenciálny nedostatok v internej kontrole, lebo manažment má príležitosť obchádzať kontroly.“ (IFAC, 2015. ISA 240 ods. A27)

V tomto prípade existuje viacero skutočností, ktoré treba brať do úvahy:

a) malá segregácia povinností, čo znamená, že malý počet ľudí robí veľký rozsah aktivít (činnosti), a preto, ak je aj systém interných kontrol nastavený, pre audítora je ťažké akceptovať ich efektívnosť, ak sú sústredené len v rukách niekoľkých ľudí (hrozí veľké riziko, že tento okruh ľudí sa môže dohodnúť a spolu v zhode páchať trestný čin),
b) nastavenie interných kontrol v malej firme zvyčajne nie je vôbec formalizované, preto sa nedá dokázať spätne ich uskutočnenie, a preto nie je považované za dostatočné pre účely auditu,
c) pri jednoduchosti obchodných transakcií a nastavení malých a stredných podnikov, pri audite je veľakrát jednoduchšie vykonať väčší rozsah substantívnych testov (overovanie vzorky), namiesto overovania interných kontrol.

ISA 260 KOMUNIKÁCIA S OSOBAMI POVERENÝMI SPRAVOVANÍM

V tomto štandarde sa úvahy, týkajúce sa auditu menších účtovných jednotiek, nachádzajú nielen v aplikačných a vysvetľujúcich materiáloch, ale aj v požiadavkách. Tieto špeciálne úvahy sa týkajú osôb poverených spravovaním, jednak situácie, keď sa všetky osoby poverené spravovaním podieľajú na riadení účtovnej jednotky a potom stanovenia procesu komunikácie s týmito osobami.

Požiadavky tohto ISA uvádzajú túto úvahu: „Osoby poverené spravovaním sa niekedy podieľajú na riadení účtovnej jednotky, napríklad v malej spoločnosti, kde účtovnú jednotku riadi jej jediný vlastník a úlohou správy nie je poverený nik iný. Keď je v takom prípade o skutočnostiach, ktoré vyžaduje tento ISA, informovaná osoba (osoby) zodpovedná za riadenie, a táto osoba (osoby) je súčasne zodpovedná aj za spravovanie spoločnosti, túto osobu (osoby) treba o daných skutočnostiach informovať znovu vo funkcii osoby poverenej spravovaním. Audítor sa však musí uistiť, že komunikáciou s osobou (osobami) zodpovednou za riadenie sa zaistí adekvátna informovanosť všetkých

osôb, s ktorými by audítor inak komunikoval z dôvodu ich funkcie ako osôb poverených správou.“ (IFAC, 2015. ISA 260 ods. 13)

Ako už bolo spomenuté vyššie, tým, že sa akcionár v malom alebo strednom podniku priamo zúčastňuje riadenia, audítor nemusí informovať majiteľa o audite a zisteniach z neho. Toto nie je možné vo veľkých spoločnostiach, kde je oddelené vlastníctvo spoločnosti od manažovania spoločnosti. Treba dať do pozornosti, že v prípade SME môže byť táto oblasť komplikovanejšia, najmä vtedy, ak istá časť akcionárov (vlastníkov) sa zúčastňuje na riadení spoločnosti a časť nie. V takom prípade treba zabezpečiť vhodnú komunikáciu nie len s tou časťou, ktorá sa zúčastňuje na riadení, ale aj s časťou vlastníkov, ktorí nie sú zahrnutí do manažovania spoločnosti. Čiže v prípade SME audítorské procedúry nemusia byť nevyhnutne v tejto oblasti jednoduchšie.

Aplikačné a iné vysvetľujúce materiály tohto štandardu obsahujú tieto nadväzujúce úvahy: „Vo väčšine účtovných jednotiek za správu kolektívne zodpovedá správny orgán, napríklad predstavenstvo, dozorná rada, partneri, vlastníci, riadiaci výbor, rada guvernérov, správcov alebo iných takýchto osôb. V menších účtovných jednotkách však môže byť spravovaním poverená jediná osoba, napríklad vlastník, ktorý je súčasne aj manažérom, ak neexistujú iní vlastníci, prípadne výhradný správca. Keď je spravovanie kolektívnou zodpovednosťou, môžu byť podskupina (napríklad výbor pre audit) alebo dokonca aj jednotlivec poverení špecifickými úlohami, aby správnemu orgánu pomohli plniť to, za čo zodpovedá. Prípadne podskupina alebo jednotlivec môžu mať špecifickú, zákonom stanovenú zodpovednosť, ktorá sa líši od toho, za čo zodpovedá správny orgán.“ (IFAC, 2015. ISA 260 ods. A2)

Vzhľadom na takúto rôznorodosť nie je možné, aby tento ISA špecifikoval pre všetky audity osobu (osoby), ktorú (ktoré) musí audítor informovať o konkrétnych skutočnostiach. Navyše, v niektorých prípadoch sa nemusí dať osoba (osoby), ktoré treba informovať, jednoznačne identifikovať na základe platného právneho rámca alebo za iných okolností zákazky, napríklad v účtovných jednotkách bez formálne vymedzenej štruktúry spravovania, akými sú niektoré účtovné jednotky predstavujúce rodinný podnik, niektoré neziskové organizácie a niektoré štátne subjekty. V takom prípade možno bude audítor musieť so zadávateľom prediskutovať a odsúhlasiť príslušnú osobu (osoby), s ktorou bude komunikovať. Pri rozhodovaní o tom, s kým bude audítor komunikovať, je dôležité audítorovo poznanie správnej štruktúry účtovnej jednotky a procesov, ktoré získal v súlade s ISA 315 (revidované znenie). Osoba (osoby) vhodná na komunikáciu sa môže líšiť v závislosti od skutočnosti, o ktorej treba informovať.“ (IFAC, 2015. ISA 260 ods. A3)

K týmto rozsiahlejším úvahám by sme dodali len toľko, že pri SME, kde nie sú kompetencie riadne zadefinované a nie je jednoznačné, komu všetkému by mal audítor podať informácie o audite, táto oblasť predstavuje zvýšenú mieru úsilia audítora, aby identifikoval správnych ľudí na komunikáciu.

„Pri audite menšej účtovnej jednotky môže audítor s osobami poverenými spravovaním komunikovať spôsobom, ktorý bude menej štruktúrovaný ako v prípade kótovaných alebo väčších účtovných jednotiek.“ (IFAC, 2015. ISA 260 ods. A40)

S touto úvahou sa stotožňujeme, keďže v prípade subjektov verejného záujmu je predpísaný minimálny rozsah informácií, ktoré musí audítor poskytnúť, napríklad - hladina významnosti, oblasti zvýšeného rizika, výsledky procedúr pre overenie kontrol, substantívnych testov, potvrdenie nezávislosti, identifikácia kľúčového partnera pre audit, používanie iných audítorov či expertov, rozsah a načasovanie auditu, audítorský prístup, zhodnotenie schopnosti spoločnosti nepretržite pokračovať v činnosti, zistené významné nedostatky, iné významné záležitosti, posúdenie použitých metód oceňovania a tiež informácie o neaudítorských službách poskytnutých audítorom spoločnosti. V prípade SME táto štruktúra nie je záväzná, a zvyčajne sa pri stretnutí informuje len stručne o audite a jeho zisteniach.

ISA 265 INFORMOVANIE OSÔB POVERENÝCH SPRAVOVANÍM A MANAŽMENTU O NEDOSTATKOCH V INTERNEJ KONTROLE

Tento štandard obsahuje tieto špeciálne úvahy týkajúce sa auditu v menších účtovných jednotkách:

- určenie, či boli identifikované nedostatky v internej kontrole
- informovanie osôb poverených spravovaním o nedostatkoch v internej kontrole.

„Kým koncepcie, z ktorých vychádzajú kontrolné aktivity v menších účtovných jednotkách, by sa mohli podobať koncepciám vo väčších účtovných jednotkách, formálnosť ich fungovania bude odlišná. Navyše menšie účtovné jednotky môžu považovať niektoré druhy kontrolných aktivít za nepotrebné z dôvodu kontrol, ktoré uplatňuje manažment. Napríklad výhradné oprávnenie manažmentu poskytovať odberateľom úvery a odsúhlasovať významné nákupy môže byť účinnou kontrolou významných zostatkov účtov a transakcií, čím sa znižuje alebo odstraňuje potreba podrobnejších kontrolných aktivít.“ (IFAC, 2015. ISA 265 ods. A3)

Tak ako sme písali vyššie, nízka segregácia povinností (kumulácia rozhodovacej moci v rukách malého množstva ľudí) vedie k tomu, že kontroly nie sú účinné voči riziku možného podvodu. preto z pohľadu auditu sa nemožno na také kontroly spoliehať.

„Menšie účtovné jednotky takisto zvyknú mať menší počet zamestnancov, čo môže obmedziť mieru možného oddelenia povinností. V menšej účtovnej jednotke, ktorú riadi vlastník, však tento vlastník, ktorý je zároveň manažérom, môže vykonávať oveľa účinnejší dohľad, než vo väčšej účtovnej jednotke. Tento dohľad vyššieho manažmentu musí byť vyvážený vzhľadom na to, že manažment má viac možností, ako obchádzať kontroly.“ (IFAC, 2015. ISA 265 ods. A4)

„Pri audite menšej účtovnej jednotky môže audítor s osobami poverenými spravovaní komunikovať menej štruktúrovaným spôsobom, než v prípade väčších účtovných jednotiek.“ (IFAC, 2015. ISA 265 ods. A18)

Ako sme písali pri predchádzajúcom štandarde, štruktúra komunikácie nie je pre malé a stredné podniky záväzná.

ISA 300 PLÁNOVANIE AUDITU FINANČNÝCH VÝKAZOV

Tento štandard obsahuje tieto špeciálne úvahy týkajúce sa auditu v menších účtovných jednotkách:

- plánovacie činnosti - celková stratégia auditu
- riadenie, dohľad a previerka
- dokumentácia.

„Pri audite menších účtovných jednotiek môže celý audit vykonať veľmi malý tím pracujúci na zákazke. Na audite menších účtovných jednotiek sa často podieľa partner zodpovedný za zákazku (ktorý môže byť samostatným odborníkom), ktorý na zákazke pracuje s jedným členom tímu (alebo bez členov tímu). Pri menšom tíme je koordinácia členov tímu a komunikácia medzi nimi jednoduchšia. Určenie celkovej stratégie auditu pre menšiu účtovnú jednotku nemusí byť zložitá ani časovo náročná úloha, závisí od veľkosti účtovnej jednotky, zložitosti auditu a veľkosti tímu pracujúceho na zákazke. Základom plánovania aktuálnej zákazky na audit môže byť napríklad krátke memorandum vypracované po dokončení predchádzajúceho auditu, ktoré vychádza z previerky pracovnej dokumentácie a poukazuje na skutočnosti zistené pri práve dokončenom audite, ktoré sa v bežnom období zaktualizuje na základe rozhovorov s vlastníkom–manažérom, za predpokladu, že pokrýva skutočnosti uvedené v odseku 8.“ (IFAC, 2015. ISA 300 ods. A11)

Plán auditu sa týka všetkých auditovaných subjektov, taktiež jeho štruktúra je rovnaká - akceptácia klienta, rozsah auditu, zazmluvnenie, porozumenie podnikateľskej činnosti podniku klienta a jeho internému prostrediu pre spracovanie informácií, porozumenie IT prostrediu klienta, identifikácia audítorských rizík a spôsob ich overenia, stanovenie hladiny významnosti, zahrnutie expertov k auditu.

Rozdiel medzi veľkými podnikmi a SME je v rozsahu, ako sa jednotlivé položky analyzujú a dokumentujú. V prípade SME je audítorský plán jednoduchší, počet audítorských rizík nižší, a záber audítorských procedúr skôr na výkon substantívnych procedúr ako na overovanie kontrolného prostredia.

Rovnako ako predchádzajúca úvaha by sa dala okomentovať aj táto úvaha o dokumentácii: „Pri audite menšej účtovnej jednotky môže vhodné, stručné memorandum poslúžiť ako dokumentácia o stratégii auditu. Na plán auditu sa dajú použiť štandardné audítorské programy alebo zoznamy kontrolných otázok týkajúcich sa dokončenia auditu, pričom sa vychádza z predpokladu malého počtu relevantných kontrolných činností, čo je v prípade menšej účtovnej jednotky pravdepodobné, avšak za predpokladu, že budú prispôsobené okolnostiam zákazky vrátane audítorského vyhodnotenia rizík.“ (IFAC, 2015. ISA 300 ods. A19)

„Keď celý audit vykonáva partner zodpovedný za zákazku, nevznikajú otázky týkajúce sa riadenia a dohľadu nad členmi tímu pracujúceho na zákazke či preverovania ich práce. V takomto prípade si partner zodpovedný za zákazku, ktorý osobne vykonal všetky aspekty práce, bude vedomý všetkých vecných problémov. Vytvorenie objektívneho názoru na vhodnosť úsudkov urobených počas auditu môže byť spojené s praktickými problémami, keď tá istá osoba vykonáva celý audit. Ak audit vykonal samostatne pôsobiaci audítor, môže byť v prípade mimoriadne zložitých alebo neobvyklých skutočností žiaduce prekonzultovať ich s inými audítormi s vhodnými skúsenosťami, prípadne s profesionálnou audítorskou organizáciou.“ (IFAC, 2015. ISA 300 ods. A15)

Je to pravda, ak je audítorský tím malý (pre SME) a u klienta sa vyskytujú komplexné zložité transakcie, tak sa audítor musí poradiť aj mimo audítorský tím (iní kolegovia, profesijné združenie). V prípade väčších tímov, povedzme pre audit subjektov verejného záujmu, ich môže audítor prediskutovať s odborníkmi v rámci audítorského tímu alebo kontrolórom kvality auditu príslušnej zákazky.

ISA 315 rev. IDENTIFIKÁCIA A POSÚDENIE RIZIKA VÝZNAMNÝCH NESPRÁVNOSTÍ POZNANÍM ÚČTOVNEJ JEDNOTKY A JEJ PROSTREDIA

Tento štandard obsahuje tieto špeciálne úvahy týkajúce sa auditu v menších účtovných jednotkách:

- postupy na posúdenie rizík a súvisiace aktivity - analytické postupy
- diskusia medzi členmi tímu pracujúceho na zákazke
- meranie a previerka finančnej výkonnosti účtovnej jednotky
- všeobecný charakter a charakteristika internej kontroly
- kontrolné prostredie
- proces účtovnej jednotky na posudzovanie rizík
- informačný systém vrátane súvisiacich podnikových procesov, ktoré sú relevantné pre finančné výkazníctvo, a komunikácia
- kontrolné činnosti relevantné pre audit
- monitorovanie kontrol
- proces identifikácie rizík významných nesprávností
- dokumentácia.

„Môže sa stať, že niektoré menšie účtovné jednotky nemajú priebežné alebo mesačné finančné informácie, ktoré by bolo možné použiť na účely analytických postupov. Hoci by audítor za takýchto okolností vedel vykonať analytické postupy v obmedzenom rozsahu na účely plánovania auditu alebo získania určitých informácií prostredníctvom kladenia otázok, analytické postupy na identifikáciu a posúdenie rizík významných nesprávností bude možno musieť naplánovať na to obdobie, keď bude k dispozícii prvý návrh účtovnej závierky účtovnej jednotky.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A17)

To, že by účtovná jednotka nemala priebežné informácie, sa zvyčajne nestáva ani pri malých a stredných podnikoch. Účtovníctvo musí účtovná jednotka robiť priebežne, čiže, ak aj nie je pripravená priebežná účtovná závierka, minimálne hlavná kniha je k dispozícii, prípadne zoznam bankových transakcií, kniha dodávateľských a odberateľských faktúr, pokladničná kniha, skladová evidencia a iná podporná dokumentácia k tomu, aby audítor mohol vykonať predbežné analytické postupy a identifikovať riziká auditu. V minulosti bolo zvykom vykonávať audit v SME až po ukončení roku (aj kvôli faktom spomenutým v úvahe), ale tento prístup sa už mení a plánovacie procedúry sa robia už počas účtovného obdobia.

„Pri malých auditoch často celý audit vykonáva partner zodpovedný za zákazku (ktorý môže byť jediným audítorom poskytujúcim služby). Za zváženie náchylnosti

účtovnej závierky účtovnej jednotky na významné nesprávnosti z dôvodu podvodu alebo chyby nesie v takejto situácii zodpovednosť partner zodpovedný za zákazku, ktorý audit osobne naplánoval.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A23)

Ako sme spomínali vyššie, ak je audítorský tím väčší ako jedna osoba, musí byť zdokumentovaná diskusia s členmi audítorského tímu o hrozbách audítorských rizík v spoločnosti.

„Menšie účtovné jednotky nezvyknú mať procesy na meranie a previerku finančnej výkonnosti. Získavaním informácií od manažmentu možno zistiť, že manažment sa pri vyhodnocovaní finančnej výkonnosti a pri prijímaní vhodných opatrení spolieha na určité kľúčové ukazovatele. Ak takto získané informácie naznačia absenciu merania alebo previerky výkonnosti, môže existovať zvýšené riziko neodhalených alebo neopravených nesprávností.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A48)

Súhlasíme s touto úvahou, vo väčších účtovných jednotkách je štandardné, že existujú kontroly v tejto oblasti a tieto kontroly do veľkej miery znižujú riziko významnej nesprávnosti vo finančných výkazoch. Pre väčšinu SME tieto kontroly nie sú zavedené, alebo sú neefektívne, audítor musí upraviť rozsah audítorských procedúr na overenie toho rizika - výkon rozšírených substantívnych procedúr a nie overenie kontroly.

„Menšie účtovné jednotky budú na dosahovanie svojich cieľov pravdepodobne používať menej štruktúrované prostriedky a jednoduchšie procesy a postupy.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A52)

Na túto krátku úvahu platí, čo sme písali vyššie pre interné kontrolné prostredie - zvyčajne v SME buď tieto kontroly nie sú, alebo je malý okruh ľudí, ktorí ich vykonávajú, a preto sú pre potreby auditu neefektívne, čiže sa nedá na ne pri testovaní spoliehať. Preto sa kvôli tomu mení rozsah substantívnych audítorských procedúr – sú robustnejšie pre SME.

V rámci internej kontroly účtovnej jednotky je spomínaná aj táto úvaha: „Menšie účtovné jednotky zvyknú mať menej zamestnancov, čím sa môže obmedziť rozsah, v akom je oddelenie povinností reálne. V malej účtovnej jednotke, ktorú riadi jej vlastník, tento vlastník však môže byť schopný vykonávať účinnejší dohľad ako vo väčšej účtovnej jednotke. Tento dohľad môže nahradiť zvyčajne obmedzenejšie príležitosti oddelenia jednotlivých povinností.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A56) S touto skutočnosťou súvisí malá segregácia povinností, teda oddelenie povinností.

„Na druhej strane môže vlastník, ktorý účtovnú jednotku zároveň riadi, ľahšie obísť kontroly, pretože systém internej kontroly je menej štruktúrovaný. Audítor tento aspekt

zohľadňuje pri identifikácii rizík významných nesprávností spôsobených podvodom.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A57)

Pri nasledujúcich úvahách platí to, čo bolo spomínané vyššie o kontrolách. „Kontrolné prostredie v menších účtovných jednotách sa pravdepodobne bude líšiť od kontrolného prostredia vo veľkých účtovných jednotkách. V menších účtovných jednotkách napr. nemusí byť medzi osobami poverenými správou a riadením nezávislý alebo externý člen a ak neexistuje viacero vlastníkov, úlohu správy a riadenia môže vykonávať priamo vlastník - manažér. Charakter kontrolného prostredia môže mať vplyv na závažnosť iných kontrol alebo ich absenciu. Aktívna účasť vlastníka - manažéra môže napr. zmierňovať určité riziká vyplývajúce z nedostatočného oddelenia povinností v menšej spoločnosti. Na druhej strane však môže zvýšiť iné riziká, napr. riziko zanedbávania kontrol.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A84)

„Audítorské dôkazy týkajúce sa súčastí kontrolného prostredia v menších účtovných jednotkách okrem toho nemusia byť k dispozícii vo forme dokumentov, najmä ak je komunikácia medzi manažmentom a ostatnými pracovníkmi neformálna, ale účinná. Menšia účtovná jednotka napr. možno nebude mať v písomnej forme vypracovaný kódex správania. Namiesto toho však môže mať kultúru, v ktorej sa verbálne zdôrazňuje význam bezúhonnosti a etického správania a manažment slúži ako vzor.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A85)

„Postoje, informovanosť a podniknuté kroky manažmentu alebo vlastníka - manažéra sú preto pre audítora mimoriadne dôležité z hľadiska oboznámenia sa s kontrolným prostredím menšej účtovnej jednotky.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A86)

„Je nepravdepodobné, že by menšia účtovná jednotka mala zavedený proces na posudzovanie rizík. V takom prípade je pravdepodobné, že manažment bude riziká identifikovať na základe osobnej účasti na podnikaní. Bez ohľadu na okolnosti je však potrebné získať informácie o identifikovaných rizikách a spôsobe, akým ich manažment rieši.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A88)

Áno platí, že jedným zo zdrojov informácií o možných rizikách auditu je aj to, ako spoločnosť, resp. jej manažment identifikuje sama takéto riziká. Ak spoločnosť (často prípad SME) tento proces identifikácie rizika nemá, audítor musí vynaložiť väčšie úsilie pri tom, ako identifikuje všetky riziká auditu.

„Informačný systém a súvisiace podnikové procesy relevantné pre finančné výkazníctvo vrátane relevantných aspektov tohto systému týkajúcich sa informácií

zverejnených vo finančných výkazoch, ktoré sú získané z hlavných a pomocných účtovných kníh alebo inak, sú v menších účtovných jednotkách pravdepodobne menej zložité ako vo väčších účtovných jednotkách, ale nie menej dôležité. Menšie účtovné jednotky s aktívnou účasťou manažmentu možno nebudú potrebovať rozsiahly opis účtovných postupov, komplikované účtovné záznamy alebo pravidlá v písomnej podobe. Pri audite menších účtovných jednotiek preto môže byť ľahšie oboznámiť sa s informačným systémom relevantným pre finančné vykazovanie účtovnej jednotky, čo súčasne môže vo väčšej miere závisieť od získavania informácií ako od previerky dokumentácie. Aj v tomto prípade je však dôležité oboznámiť sa s nimi.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A93)

Túto úvahu by sme vyhodnotili tak, že pre audit je dôležité zistiť, ako sa spracovávajú všetky informácie, ktoré následne vchádzajú do účtovníctva a tvorby výkazov. Vo veľkých spoločnostiach je zvyčajne väčšie množstvo informačných a operačných systémov s množstvom rozhraní (automatických alebo neautomatických), ktoré sú nápomocné pri spracovaní finančných informácií. Preto audítor v takomto prípade zahŕňa do auditu aj experta na IT (overenie prístupov, bezpečnosti spracovania informácií, neautorizovaných zásahov, kompletnosti spracovaných informácií, atď.). V SME je štandardné, že existuje len jednoduché IT prostredie na spracovanie finančných informácií, a teda zahrnutie experta nie je potrebné, pretože kompletnosť a správnosť informácií z IT prostredia (finančných informácií) vie audítor overiť veľmi jednoducho.

„V malej účtovnej jednotke môže byť komunikácia menej štruktúrovaná a ľahšie realizovateľná ako vo väčšej účtovnej jednotke, pretože má menej úrovní zodpovednosti a manažment je viditeľnejší a ľahšie dostupný.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A95)

„Koncepty, z ktorých vychádzajú kontrolné činnosti v menších účtovných jednotkách, sa budú pravdepodobne podobať na koncepcie vo veľkých účtovných jednotkách. Líšiť sa však budú formálnym fungovaním. Vzhľadom na kontroly, ktoré uplatňuje manažment, nemusia účtovné jednotky považovať niektoré druhy kontrolných činností za relevantné. Ak je napr. výhradne manažment oprávnený schvaľovať úvery pre klientov a veľké nákupy, takýto prístup predstavuje účinnú kontrolu dôležitých zostatkov účtov a transakcií, ktorá zníži alebo odstráni potrebu podrobnejších kontrolných činností.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A101)

„Kontrolné činnosti relevantné pre audit menšej účtovnej jednotky sa budú pravdepodobne týkať hlavných transakčných cyklov, napr. výnosov, nákupov a výdavkov na zamestnanosť.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A102)

To je pravda, ale menší rozsah kontrolných činností vyplýva v menších účtovných jednotkách aj z jednoduchšieho a menšieho rozsahu podnikateľskej činnosti. Preto sa audítor koncentruje na tie hlavné - výnosy, a prípadne ďalšie, ktoré súvisia so zvýšeným audítorským rizikom (oblasti s vyšším použitím úsudku - rezervy, opravné položky, odpisy - životnosť majetku).

„Monitorovanie kontrol manažmentom sa často vykonáva tak, že manažment alebo vlastník - manažér sa úzko podieľajú na prevádzkovej činnosti. Na základe takejto účasti sa často zistia významné odchýlky od predpokladov a nepresnosti vo finančných údajoch, ktoré vedú k prijatiu nápravného opatrenia v oblasti kontroly.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A108)

„Zverejnenia vo finančných výkazoch menších účtovných jednotiek môžu byť menej podrobné a menej zložité (napr. niektoré rámce finančného vykazovania umožňujú menším účtovným jednotkám uviesť vo finančných výkazoch menej zverejnení). To však audítora nezbavuje zodpovednosti oboznámiť sa s účtovnou jednotkou a jej prostredím vrátane jej internej kontroly v súvislosti so zverejneniami.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A128c)

Ako bolo písané vyššie, povinnosť platí pre všetky auditované subjekty, rozdielny je len rozsah týchto procedúr a audítorskej dokumentácie.

O spôsobe, akým sa zdokumentujú napr. diskusia medzi členmi tímu pracujúceho na zákazke a prijaté významné rozhodnutia alebo kľúčové poznatky o aspektoch účtovnej jednotky a o jej prostredí, rozhodne audítor na základe odborného úsudku. „Pri audite menších účtovných jednotiek môže byť napríklad takáto dokumentácia zahrnutá do audítorovej dokumentácie týkajúcej sa celkovej stratégie a plánu auditu. Podobne napr. výsledky posúdenia rizík možno zdokumentovať samostatne alebo ako súčasť audítorovej dokumentácie ďalších postupov. Na formu a rozsah dokumentácie má vplyv charakter, veľkosť a zložitosť účtovnej jednotky a jej internej kontroly, dostupnosť informácií od účtovnej jednotky a metodika auditu a technológia, ktorá sa používa počas auditu.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A144)

Áno, je to tak, rozsah dokumentácie závisí od rozsahu rizík, rozsahu podnikateľskej činnosti klienta a veľkosti audítorského tímu.

„V prípade účtovných jednotiek, ktorých podnikateľská činnosť a procesy relevantné pre finančné výkazníctvo nie sú zložité, môže mať dokumentácia jednoduchú formu a môže byť relatívne stručná. Netreba zdokumentovať celkové audítorove poznanie účtovnej jednotky a súvisiacich záležitostí. Ku kľúčovým prvkom tohto poznania, ktoré

audítor zdokumentuje, patria skutočnosti, na ktorých audítor založil posúdenie rizík významných nesprávností.“ (IFAC, 2015. ISA 315 ods. A145)

ISA 320 VÝZNAMNOSŤ PRI PLÁNOVANÍ A VYKONÁVANÍ AUDITU

Tento štandard rieši, pri audite v menších účtovných jednotkách, používanie kritérií pri stanovovaní významnosti pre finančné výkazy ako celok.

„Keď účtovná jednotka neustále vykazuje z pokračujúcej činnosti minimálny zisk pred zdanením, čo môže byť v prípade spoločnosti riadenej vlastníkom, ktorý väčšinu zisku pred zdanením odčerpá vo forme svojho odmeňovania, bude zisk pred mzdovými nákladmi a zdanením zrejme vhodnejším kritériom.“ (IFAC, 2015. ISA 320 ods. A8)

Toto v praxi veľmi neplatí, pretože zisk pred mzdovými nákladmi sa štandardne nepoužíva. Zvyčajne sa používa hodnota výnosov, vlastného imania, zisku či hodnota aktív. Toto je štandardom pre všetky subjekty, teda aj pre malé a stredné podniky.

ISA 330 REAKCIE AUDÍTORA NA POSÚDENÉ RIZIKÁ

Tento štandard rieši, v rámci úvahy týkajúcej sa menších účtovných jednotiek, rozsah kontrolných činností týchto podnikov a aký vplyv má tento rozsah na audítorské postupy, ktoré môže audítor vykonať.

„V prípade veľmi malých účtovných jednotiek môže existovať iba malý počet kontrolných činností, ktoré sa audítorovi podarí identifikovať, prípadne môže byť obmedzený rozsah, v akom účtovná jednotka zdokumentovala ich existenciu alebo fungovanie. V takých prípadoch môže byť pre audítora efektívnejšie vykonať ďalšie audítorské postupy, ktorými budú najmä substantívne postupy. V ojedinelých prípadoch však absencia kontrolných činností alebo iných súčastí kontroly môže znemožniť získanie dostatku vhodných audítorských dôkazov.“ (IFAC, 2015. ISA 330 ods. A18)

Ako sme sa vyjadrili vyššie, v SME sa zvyčajne neoveruje kontrolné prostredie, ale vykonáva sa väčší rozsah substantívnych procedúr.

ISA 402 ÚVAHY POČAS AUDITU TÝKAJÚCE SA ÚČTOVNEJ JEDNOTKY, KTORÁ POUŽÍVA ORGANIZÁCIU POSKYTUJÚCU SLUŽBY

Tento štandard rieši v rámci úvah, týkajúcich sa auditu v SME, oboznámenie sa so službami organizácie poskytujúcej služby vrátane internej kontroly a v rámci toho charakter služieb organizácie poskytujúcej služby.

„Menšie účtovné jednotky môžu využívať služby externého účtovníctva v rozsahu od spracovania určitých transakcií (napríklad platenie daní z príjmu zo závislej činnosti), cez vedenie účtovných záznamov až po zostavovanie finančných výkazov. Využitie takejto organizácie poskytujúcej služby na vypracovanie vlastných finančných výkazov nezbavuje manažment menšej účtovnej jednotky a prípadne ani osoby poverené spravovaním ich zodpovednosti za finančné výkazy.“ (IFAC, 2015. ISA 402 ods. A5)

Podľa nášho úsudku manažment je zodpovedný aj vtedy, keď časť alebo celé účtovníctvo (výkazy) pripravuje niekto iný - čiže pri malých a stredných podnikoch sa častejšie stáva, že sa účtovníctvo spracováva externe, (čiže o ďalší dôvod naviac, prečo nie je možné použiť overovanie kontrol).

ISA 540 AUDIT ÚČTOVNÝCH ODHADOV VRÁTANE ÚČTOVNÝCH ODHADOV REÁLNEJ HODNOTY A SÚVISIACE ZVEREJNENIA

Tento štandard obsahuje tieto špeciálne úvahy týkajúce sa auditu v menších účtovných jednotkách:

- získanie poznatkov o tom, ako manažment zisťuje potrebu účtovných odhadov
- získanie poznatkov o tom, ako manažment uskutočňuje účtovné odhady - využívanie expertov manažmentom
- reakcie na posúdené riziká významných nesprávností - udalosti, ku ktorým príde do dátumu audítorskej správy.

„V prípade menších účtovných jednotiek sa takéto poznatky často získavajú jednoduchšie, lebo ich podnikateľská činnosť je často obmedzená a transakcie sú menej zložité. Navyše potrebu uskutočniť účtovný odhad často určuje jediná osoba, napríklad vlastník, ktorý je súčasne aj manažérom, a audítor môže svoje zisťovanie zamerať príslušným smerom.“ (IFAC, 2015. ISA 540 ods. A21)

Čo sa týka auditu odhadov, áno, pri malých a stredných podnikoch je situácia taká, že rozsah odhadov je menší ako pri veľkých spoločnostiach a tiež informácie o odhadoch sú presne známe vedeniu SME, ale pri veľkých spoločnostiach môžu byť do prípravy odhadov zahrnuté celé veľké tímy.

„V menších účtovných jednotkách bývajú okolnosti, ktoré si vyžadujú účtovný odhad, často také, že potrebný bodový odhad dokáže uskutočniť vlastník, ktorý je súčasne aj manažérom. V niektorých prípadoch je však potrebný expert. Rozhovor s vlastníkom, ktorý je súčasne aj manažérom, na začiatku procesu auditu zameraný na charakter účtovných odhadov, úplnosť potrebných účtovných odhadov a primeranosť procesu tvorby

odhadov môže vlastníkovi – manažérovi pomôcť rozhodnúť o potrebe využiť experta.“ (IFAC, 2015. ISA 540 ods. A30)

„V prípade dlhšieho časového obdobia od dátumu súvahy po dátum správy audítora môže byť audítorova previerka udalostí za toto obdobie účinnou reakciou na účtovné odhady, ktoré nie sú účtovnými odhadmi reálnej hodnoty. Môže to tak byť najmä v prípade niektorých menších účtovných jednotiek riadených vlastníkom, najmä keď manažment nemá formalizované postupy na kontrolu účtovných odhadov.“ (IFAC, 2015. ISA 540 ods. A67)

Áno, napr. tvorba rezerv na nevyčerpané dovolenky, poistné alebo na náklady na zostavenie a overenie účtovnej závierky.

ISA 540 ale obsahuje i tieto nasledujúce úvahy, ktoré uvádzame bez komentára:

„V menších účtovných jednotkách je proces tvorby účtovných odhadov pravdepodobne menej štruktúrovaný než vo väčších účtovných jednotkách. V menších účtovných jednotkách s aktívnou účasťou manažmentu nemusia existovať rozsiahle opisy účtovných postupov, zložité účtovné záznamy či zásady v písomnej forme. Ani prípad, keď účtovná jednotka nemá formálne stanovený proces, neznamená, že by manažment nevedel audítorovi poskytnúť podklady na otestovanie účtovného odhadu.“ (IFAC, 2015. ISA 540 ods. A70)

„V menších účtovných jednotkách môžu existovať kontroly procesu na tvorbu účtovných odhadov, budú sa však líšiť formálnosťou fungovania. Menšie účtovné jednotky môžu okrem toho rozhodnúť, že určité typy kontrol nie sú potrebné vzhľadom na aktívnu účasť manažmentu v procese finančného vykazovania. V prípade veľmi malých účtovných jednotiek však audítor nemusí identifikovať veľa kontrol. Práve preto bude audítor na posúdené riziká zrejme reagovať spôsobom, ktorý je svojou podstatou substantívny, vykonaním jednej alebo viacerých ďalších reakcií podľa odseku 13.“ (IFAC, 2015. ISA 540 ods. A86)

„Menšie účtovné jednotky môžu na posudzovanie neistoty pri odhadovaní používať jednoduchšie prostriedky. Popri preverení dostupnej dokumentácie môže audítor získať iné audítorské dôkazy o tom, že manažment zvažoval alternatívne predpoklady alebo výsledky, a to rozhovorom s manažmentom. Navyše, manažment nemusí mať odborné znalosti, ktoré by mu umožnili zvážiť alternatívne výsledky alebo inak riešiť neistotu pri odhadovaní účtovných odhadov. V takom prípade môže audítor manažmentu vysvetliť proces alebo rôzne metódy dostupné na tento účel a príslušnú dokumentáciu. Nijako to

však neovplyvní zodpovednosť manažmentu za zostavenie finančných výkazov.“ (IFAC, 2015. ISA 540 ods. A106)

„Podporu pre významné predpoklady odvodenú zo znalostí manažmentu možno získať z procesu, ktorý manažment priebežne používa na strategickú analýzu a riadenie rizík. Dokonca aj bez formálne stanovených procesov, čo môže byť prípad menších účtovných jednotiek, môže byť audítor schopný vyhodnotiť predpoklady na základe informácií získaných od manažmentu a rozhovorov s manažmentom, ako aj inými audítorskými postupmi zameranými na získanie dostatočných a vhodných audítorských dôkazov.“ (IFAC, 2015. ISA 540 ods. A108)

ISA 550 SPRIAZNENÉ OSOBY

Tento štandard obsahuje tieto špeciálne úvahy týkajúce sa auditu v menších účtovných jednotkách:

- postupy na posúdenie rizík a súvisiace aktivity - oboznámenie sa so vzťahmi a s transakciami účtovnej jednotky so spriaznenými osobami
- identifikované dôležité transakcie so spriaznenými osobami mimo bežnej podnikateľskej činnosti účtovnej jednotky.

„V menších účtovných jednotkách sú kontrolné činnosti pravdepodobne menej formálne a možno nemajú zdokumentované procesy na riešenie vzťahov a transakcií so spriaznenými osobami. Vlastník - manažér môže niektoré riziká vyplývajúce z transakcií so spriaznenými osobami zmierniť, alebo ich prípadne zvýšiť aktívnou účasťou na všetkých hlavných aspektoch uvedených transakcií. Poznanie vzťahov a transakcií so spriaznenými stranami a prípadných kontrol zameraných na tieto vzťahy a transakcie môže audítor v prípade takýchto účtovných jednotiek získať na základe informácií, ktoré si vyžiada od manažmentu, v kombinácii s inými postupmi, ako napríklad pozorovaním činnosti manažmentu zameranej na dohľad a preverovanie, ako aj preskúmaním dostupnej relevantnej dokumentácie.“ (IFAC, 2015. ISA 550 ods. A20)

Pre kontroly je platné to, čo sme písali vyššie, ani v tejto oblasti sa audítor pri malých a stredných podnikoch nespolieha zvyčajne na kontroly, na rozdiel od auditu veľkých subjektov, kde sú špecializované tímy, ktoré majú na starosti transakcie so spriaznenými osobami.

„Menšia účtovná jednotka možno nebude mať rovnaké kontroly, ktoré poskytujú rozličné kompetenčné úrovne a úrovne schvaľovania, ktoré môžu existovať vo väčšej účtovnej jednotke. Pri audite menšej účtovnej jednotky sa preto audítor možno bude menej

spoliehať na autorizáciu a schvaľovanie ako na audítorský dôkaz svedčiaci o opodstatnenosti dôležitých transakcií so spriaznenými osobami mimo bežnej podnikateľskej činnosti účtovnej jednotky. Namiesto toho môže audítor zvážiť vykonanie iných audítorských postupov, napríklad preskúmanie relevantných dokumentov, potvrdenie špecifických aspektov transakcií s relevantnými osobami, alebo pozorovanie zainteresovanosti vlastníka - manažéra na transakciách.“ (IFAC, 2015. ISA 550 ods. A41)

ISA 570 NEPRETRŽITÉ POKRAČOVANIE V ČINNOSTI

Tento štandard rieši v rámci úvah, týkajúcich sa auditu v SME, vyhodnotenie posúdenia, ktoré uskutočnil manažment.

„Manažment menšej jednotky veľakrát nemusí mať vypracované podrobné posúdenie jej schopnosti naďalej nepretržite pokračovať v činnosti, namiesto toho sa môže spoliehať na dôkladné poznanie podnikateľskej činnosti a predpokladaných vyhliadok do budúcnosti. V súlade s požiadavkami tohto ISA však audítor musí vyhodnotiť posúdenie manažmentu týkajúce sa schopnosti účtovnej jednotky naďalej nepretržite pokračovať v činnosti. Pre menšie účtovné jednotky môže byť vhodné prediskutovať s manažmentom strednodobé a dlhodobé financovanie účtovnej jednotky, za predpokladu, že tvrdenia manažmentu sa dajú potvrdiť dostatkom dokladových dôkazov a nie sú nekonzistentné s audítorovými poznaním účtovnej jednotky. Aby audítor požiadal manažment o rozšírenie posúdenia, sa dá napríklad splniť diskusiou, získavaním informácií a preskúmaním podpornej dokumentácie ako sú doručené objednávky na budúce dodávky vyhodnotené z hľadiska ich realizovateľnosti alebo inak zdôvodnené.“ (IFAC, 2015. ISA 570 ods. A12)

Hoci posúdiť schopnosť pokračovať v činnosti podniku po dobu 12 mesiacov po ukončení účtovného obdobia majú všetky manažmenty (aj v SME), zvyčajne rozsah tohto posúdenia je veľmi limitovaný. Preto posúdenie tohto rizika audítorom býva často problematické.

„Nepretržitá podpora vlastníka - manažéra býva často dôležitá z hľadiska schopnosti menšej účtovnej jednotky naďalej nepretržite pokračovať v činnosti. Keď je menšia účtovná jednotka z väčšej časti financovaná pôžičkou od vlastníka - manažéra, môže byť dôležité, aby sa tieto finančné prostriedky nevyberali. Napríklad, pokračovanie činnosti menšej účtovnej jednotky s finančnými problémami môže závisieť od toho, či vlastník - manažér podriadi pôžičku poskytnutú účtovnej jednotke v prospech banky alebo iných veriteľov, alebo či vlastník - manažér podporí pôžičku pre účtovnú jednotku poskytnutím záruky vo forme zábezpeky predstavujúcej jeho vlastný majetok. Za takých

okolností môže audítor získať vhodné dokladové dôkazy o podriadení pôžičky vlastníka - manažéra alebo o jeho záruke. Keď je účtovná jednotka závislá od ďalšej podpory od vlastníka - manažéra, audítor môže vyhodnotiť schopnosť vlastníka - manažéra plniť si záväzky, ktoré mu vyplývajú z dohody o poskytnutí podpory. Audítor môže okrem toho požadovať písomné potvrdenie podmienok spojených s takouto podporou a zámer alebo ponímanie vlastníka - manažéra.“ (IFAC, 2015. ISA 550 ods. A13)

4. 2 Prieskum v audítorskej profesii

4. 2. 1 Charakteristika objektu skúmania

Štatutárny audítor pôsobiaci na Slovensku a jeho postoj k regulácii a výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch vo všeobecnosti predstavuje objekt skúmania.

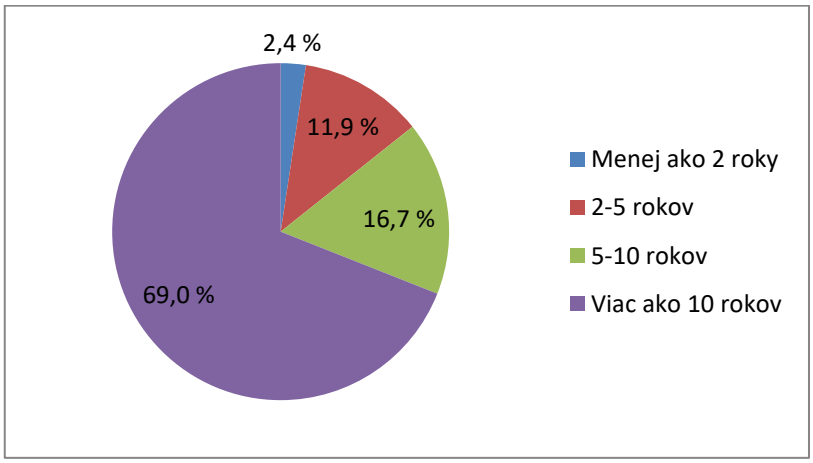
Základný súbor tvorilo vyše 200 respondentov – štatutárnych audítorov, ktorí boli dopytovaní prostredníctvom pološtruktúrovaného elektronického dotazníka, vytvoreného v aplikácii spoločnosti Google - Formuláre Google, ktorý sme rozoslali prostredníctvom e-mailu. Počas obdobia od 28. marca 2018 do 14. apríla 2018, kedy bolo dané dopytovanie uskutočnené, sa nám podarilo získať odpovede 42 štatutárnych audítorov, ktorí tvorili našu vzorku.

Dotazník tvorilo 12 otázok, z nich z hľadiska variant odpovedí boli 1 voľná otvorená otázka, 6 polouzavretých otázok a 5 uzavretých otázok (pozri Prílohu č. 1). Polouzavreté otázky boli tvorené 3 alternatívnymi dichotomickými otázkami, teda dalo sa na ne odpovedať áno, nie, neviem a pod. alebo naformulovať vlastný názor, ďalšie 2 otázky boli alternatívne dialógové, kde si respondenti mohli zvoliť jednu z možností, ktoré rozvíjali otázku alebo napísať si vlastnú odpoveď a 1 polouzavretá otázka bola selektívna s neohraničeným počtom odpovedí, teda opýtaní mohli zaškrtnúť ľubovoľný počet možností. Uzavreté otázky tvorili 2 alternatívne dichotomické otázky, 2 alternatívne dialógové otázky, kde respondenti mohli súhlasiť iba s jednou možnosťou a 1 škálová otázka, v rámci ktorej mohli na predvolenej stupnici vyjadriť svoj názor.

Ďalej uvádzame konkrétne charakteristiky našej vzorky opýtaných na základe odpovedí na 1.-4. otázku. V 1. otázke sme požiadali respondentov, aby uviedli, ako dlho vykonávajú pozíciu štatutárneho audítora. Z výsledkov, ktoré môžeme vidieť na grafe č. 1,

vyplýva, že vyše dve tretiny našich opýtaných pôsobí v pozícii štatutárneho audítora viac ako 10 rokov a takmer 17 % sa mu venuje 5-10 rokov, čo znamená že prevažná väčšina našich respondentov patrí podľa nášho názoru k skúseným audítorom. Necelých 12 % vykonáva pozíciu štatutárneho audítora 2-5 rokov a iba 2,4 % štatutárnych audítorov pôsobí v tejto pozícii menej ako 2 roky.

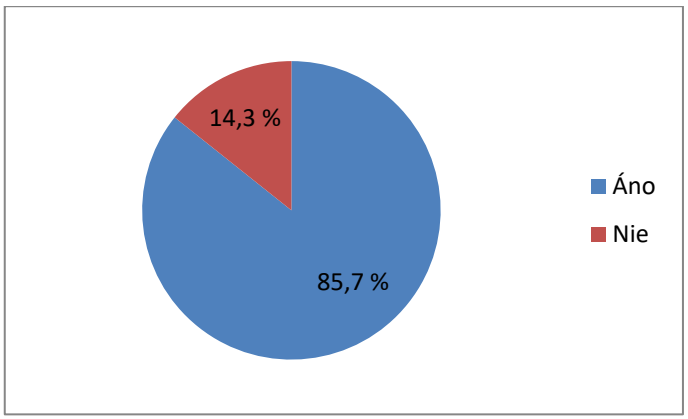
Graf. č. 1: Doba, ako dlho vykonávajú respondenti pozíciu štatutárneho audítora

Zdroj: vlastné spracovanie

V otázke č. 2 sme sa spýtali dopytovaných, či už vykonávali štatutárny audit vo veľkej účtovnej jednotke alebo v subjekte verejného záujmu. Z grafu č. 2 vidíme, že veľká väčšina našich respondentov už vykonávala štatutárny audit, či už vo veľkej účtovnej jednotke alebo v subjekte verejného záujmu. Iba 14,3 % opýtaných ešte nevykonávalo štatutárny audit v jednom alebo druhom type účtovnej jednotky.

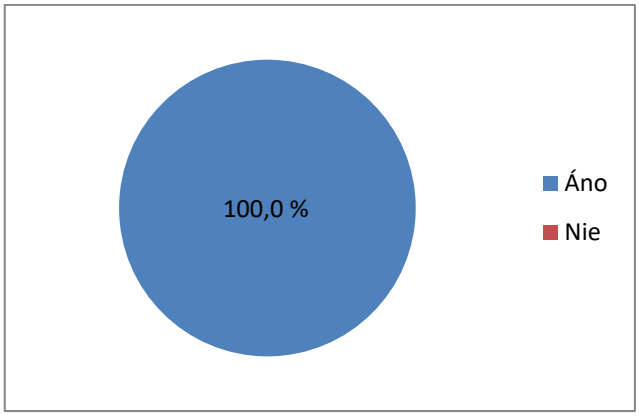
Graf č. 2: Zisťovanie, či respondenti vykonávali štatutárny audit vo veľkej účtovnej jednotke alebo v subjekte verejného záujmu

Zdroj: vlastné spracovanie

V poradí tretia otázka znela podobne ako tá druhá, a to či už dopytovaní vykonávali štatutárny audit v menšej účtovnej jednotke. Z hľadiska funkcie išlo o filtračnú otázku, pretože v prípade kladnej odpovede boli respondenti presunutí na 4. otázku, čo sa stalo v tomto našom prieskume zakaždým, keďže všetci odpovedali, že už vykonávali audit v takej účtovnej jednotke (pozri graf č. 3), čo je úplne ideálne vzhľadom na ďalšie otázky v dotazníku a cieľ nášho prieskumu.

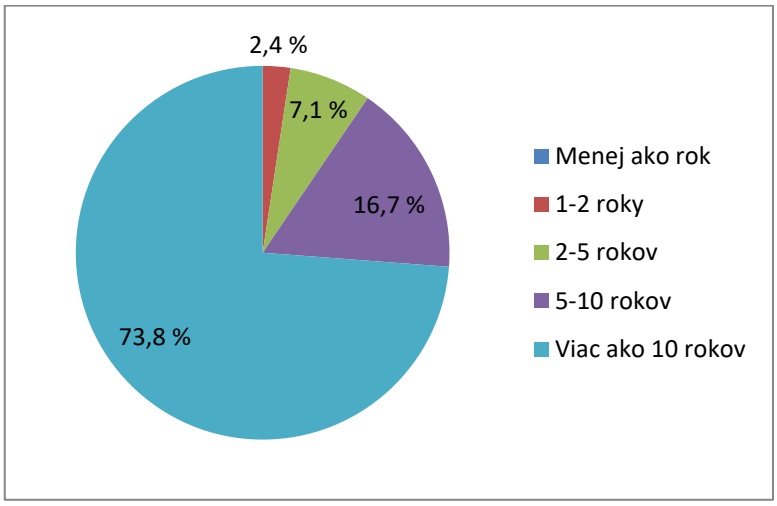
Graf č. 3: Zisťovanie, či opýtaní už vykonávali štatutárny audit v menšej účtovnej jednotke

Zdroj: vlastné spracovanie

Keď v predchádzajúcej otázke dopytovaní odpovedali kladne, zobrazila sa im posledná otázka týkajúca sa charakteristiky objektu skúmania, v ktorej sme sa spýtali, ako dlho sa v profesii venujú štatutárnemu auditu malých a stredných podnikov, resp. menších účtovných jednotiek. Graf č. 4 zobrazuje, že takmer 74 % opýtaných vykonáva štatutárny audit menších účtovných jednotiek viac ako 10 rokov a 16,7 % sa mu venuje 5-10 rokov. Niečo vyše 7 % dopytovaných sa venuje štatutárnemu auditu malých a stredných podnikov 2-5 rokov a iba 2,4 % robí takýto audit menej ako rok. Z týchto výsledkov vyplýva fakt, že veľká väčšina našich respondentov má viacročné skúsenosti s auditom malých alebo stredných podnikov, resp. menších účtovných jednotiek, čo zaručuje, že ďalšie otázky v dotazníku boli pre nich relevantné, ich odpovede sú spoľahlivé a dajú sa z nich vyvodiť hodnoverné závery.

Graf č. 4: Doba, ako dlho sa respondenti venujú štatutárnemu auditu malých a stredných podnikov, resp. menších účtovných jednotiek

Zdroj: vlastné spracovanie

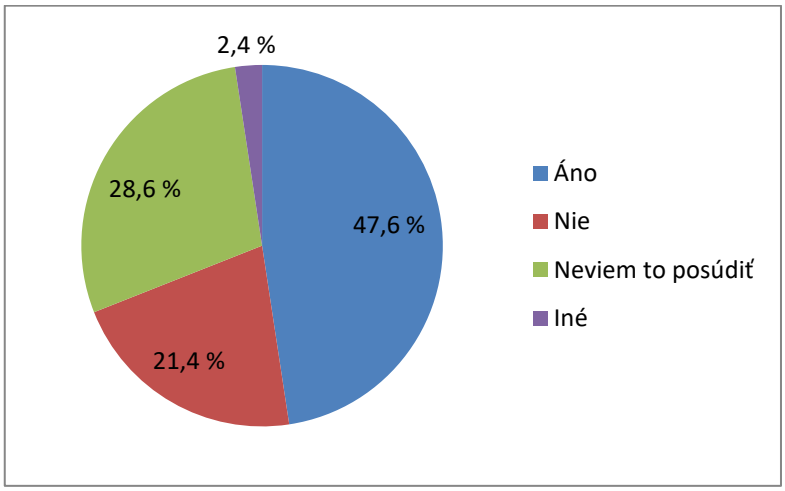
4. 2. 2 Analýza výsledkov prieskumu v audítorskej profesii

V tejto podkapitole sa budeme venovať získaným výsledkom z dotazníkového prieskumu zameraného na zistenie postoja štatutárnych audítorov pôsobiacich na Slovensku k regulácii a výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch v minulosti a súčasnosti.

Keďže prvé štyri otázky z dotazníka sme zhodnotili v rámci objektu skúmania, začneme toto hodnotenie prieskumu 5. otázkou. V tejto otázke sme sa pýtali respondentov, či bolo Medzinárodné audítorské praktické usmernenie (IAPS) s názvom "1005 Špeciálne úvahy pri audite malých účtovných jednotiek" (pred klarifikáciou Medzinárodných audítorských štandardov) dostatočné pre výkon štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch vzhľadom na vtedajší stav štatutárneho auditu. Z prieskumu výsledkov, ktoré môžeme vidieť na grafe č. 5, sme zistili, že takmer polovica dopytovaných, presne 47,6 %, považovala usmernenie IAPS 1005 za dostatočné s ohľadom na vtedajší stav externého auditu. Presne 28,6 % opýtaných nevedelo posúdiť, či toto usmernenie bolo dostatočné vtedy. Až 21,4 % respondentov vyjadrilo negatívny názor, teda že usmernenie s názvom "1005 Špeciálne úvahy pri audite malých účtovných jednotiek" bolo nedostatočné vzhľadom na vtedajší stav štatutárneho auditu. Možnosť vyjadrenia vlastného názoru na danú otázku, využila jedna respondentka, čo predstavuje 2,4 %. Táto štatutárna audítorka

napísala, že pracovala v medzinárodnej audítorskej spoločnosti, ktorá mala pre audit malých a stredných podnikov jasne a detailne rozpracovanú metodológiu podľa spomenutého IAPS, takže ho vnímala ako dostatočné.

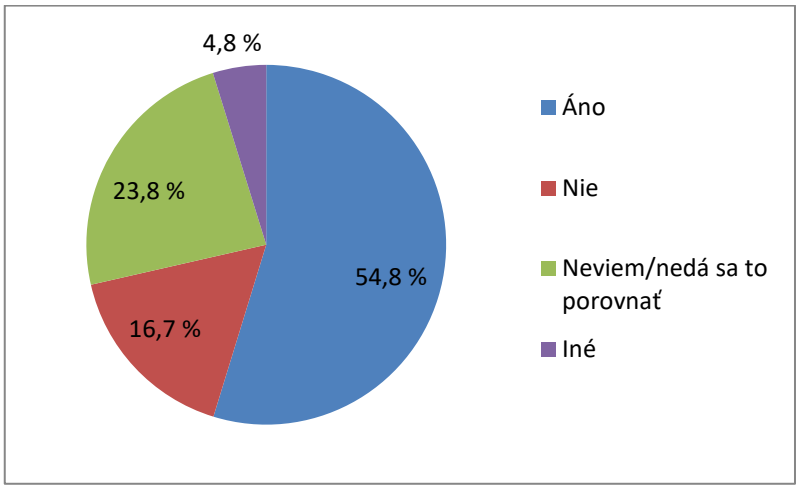
Graf č. 5: Vyjadrenie názoru opýtaných na to, či bolo IAPS 1005 dostatočné pre výkon štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch vzhľadom na vtedajší stav štatutárneho auditu

Zdroj: vlastné spracovanie

V ďalšej otázke sme sa pýtali, či súčasná úprava pre výkon štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch je lepšia alebo presnejšia ako bola pred klarifikáciou (Medzinárodných audítorských štandardov). Vyše polovica opýtaných (54,8 %) si myslí, že je lepšia alebo presnejšia ako bola pred klarifikáciou ISA (pozri graf č. 6). Takmer 24 % z nich tvrdí, že sa to nedá porovnať alebo to nevedia posúdiť. O niečo menej dopytovaných, presne 16,7 %, je názoru, že súčasná úprava týkajúca sa výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch nie je lepšia alebo presnejšia ako bola pred klarifikáciou. Necelých 5 % respondentov uviedlo svoj vlastný názor na danú otázku. Jeden z nich napísal, že niektoré oblasti sa spresnili. Ďalší sa vyjadril, že súčasná úprava pre výkon externého auditu v malých a stredných podnikoch je trochu lepšia ako bola pred klarifikáciou. Z uvedených výsledkov môžeme usúdiť, že Medzinárodná federácia účtovníkov (IFAC), ktorá vydáva Medzinárodné audítorské štandardy urobila skôr pozitívne zmeny, resp. pokrok v úprave výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch od klarifikácie štandardov až doteraz, keďže mierna väčšina audítorov sa vyjadrila na danú otázku kladne.

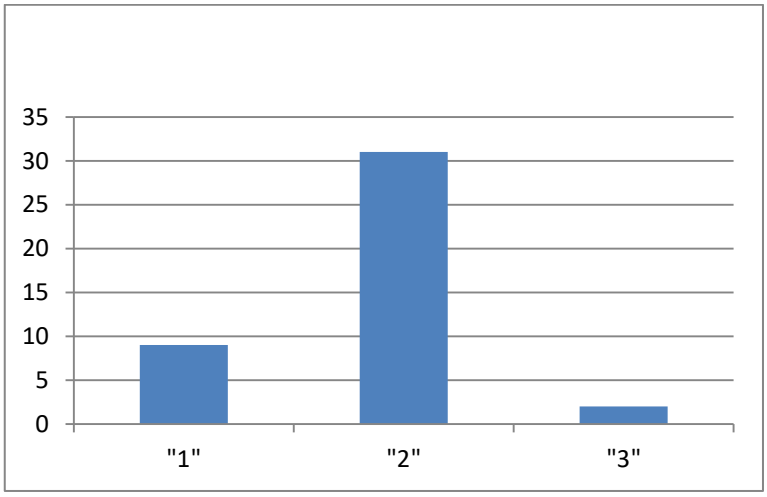
Graf č. 6: Zisťovanie, či súčasná úprava pre výkon štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch je lepšia alebo presnejšia ako bola pred klarifikáciou ISA

Zdroj: vlastné spracovanie

V 7. otázke sme požiadali respondentov, aby na predvolenej stupnici vyjadrili, nakoľko sú spokojní so súčasnou úpravou Medzinárodných audítorských štandardov (ISA) pre výkon štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch, pričom "1" znamenalo úplne spokojný, "2" – čiastočne spokojný a "3" - nespokojný. Stĺpcový graf č. 7 zobrazuje, že tridsaťjeden opýtaných je čiastočne spokojných, čo predstavuje až takmer 74 % vzorky. Deväť respondentov, resp. 21,4 % je úplne spokojných s terajšou úpravou Medzinárodných audítorských štandardov pre výkon externého auditu v stredných a malých podnikoch. Iba dvaja dopytovaní, teda 4,8 %, sú nespokojní s touto úpravou. Na základe týchto výsledkov sa dá povedať, že ISA stále dostatočne neupravujú výkon auditu v malých a stredných podnikoch.

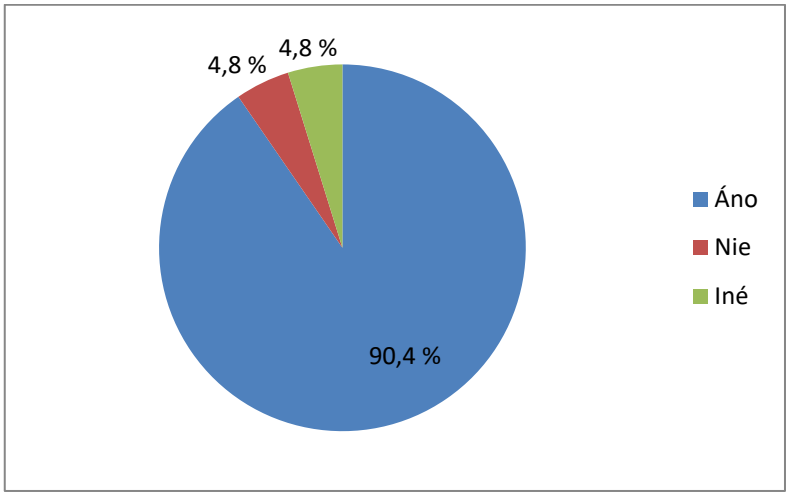
Graf č. 7: Nakoľko sú štatutárni audítori spokojní so súčasnou úpravou Medzinárodných audítorských štandardov (ISA) pre výkon štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch

Zdroj: vlastné spracovanie

Ôsma otázka, ktorú obsahoval náš dotazník, znela: „Existujú podľa Vás špecifiká, resp. špecifické aspekty realizácie auditu v malých a stredných podnikoch v každej fáze audítorskej zákazky v porovnaní s realizáciou auditu vo veľkých podnikoch?“. Podľa veľkej väčšiny respondentov (90,4 %) existujú takéto špecifiká, resp. špecifické aspekty, čo je možné vidieť na grafe č. 8. Iba 4,8 % opýtaných je názoru, že špecifické aspekty, resp. špecifiká výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch neexistujú v každej fáze audítorskej zákazky. Dvaja dopytovaní vyjadrili svoj vlastný názor na spomínanú otázku. Prvý z nich napísal: „Áno aj nie. Hlavné črty zostávajú. Je potrebné správne posúdiť riziká, spoznať fungovanie spoločnosti a správne nastaviť audítorskú stratégiu a obsah, načasovanie a rozsah audítorského overovania. Len to môže byť jednoduchšie ako vo veľkej účtovnej jednotke alebo subjekte verejného záujmu“. Druhý respondent sa vyjadril takto: „Nie zásadné špecifiká, ktoré by menili podstatu auditu a audítorských postupov. Pritom pozor, lebo malá a stredná účtovná jednotka nie je celkom malá, bezvýznamná účtovná jednotka. Skôr treba diferencovať podľa druhu činností. Napr. obchodné spoločnosti aj keď obrovské je "veľmi ľahko" auditovať“.

Graf č. 8: Názor, či existujú špecifiká, resp. špecifické aspekty realizácie auditu v malých a stredných podnikoch v každej fáze audítorskej zákazky v porovnaní s realizáciou auditu vo veľkých podnikoch

Zdroj: vlastné spracovanie

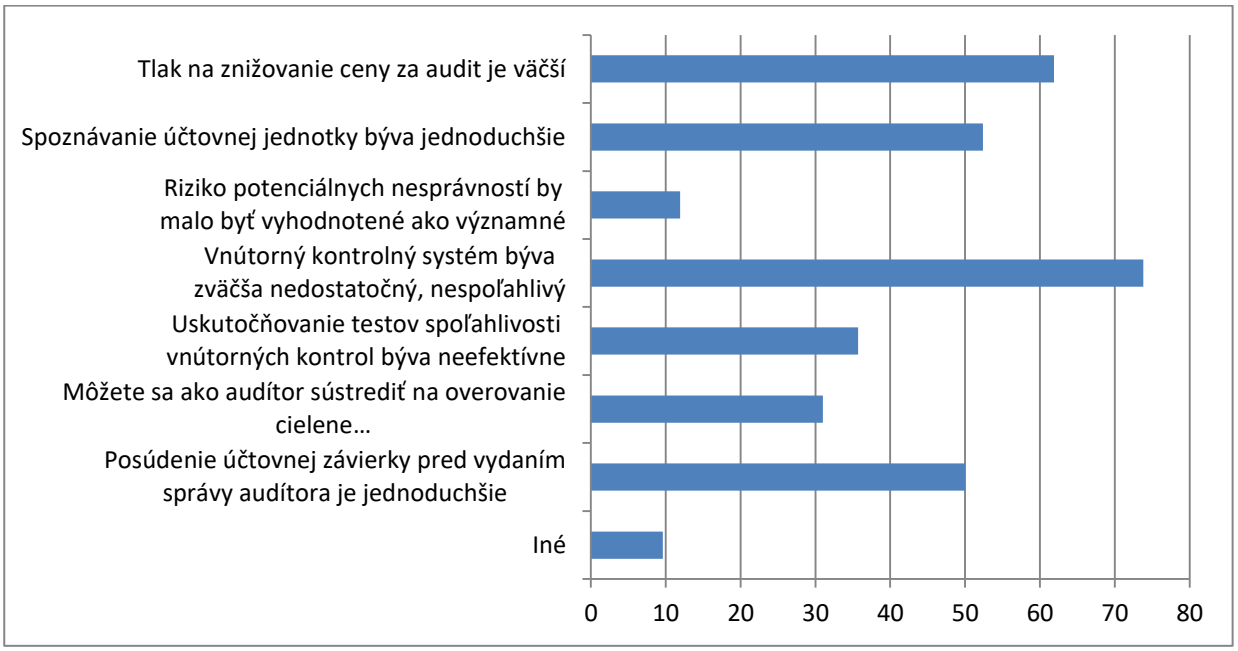
V 9. otázke sme sa pýtali respondentov, ako sa podľa nich práce na audite malých a stredných podnikov môžu líšiť od práce na audite väčších účtovných jednotiek. Na zodpovedanie tejto otázky, sme ich poprosili, aby si vybrali z uvedených možností práce, ktoré sú podľa nich charakteristické pre menšiu účtovnú jednotku pri realizácii auditu. Nad rámec daných možností mohli zároveň uviesť aj svoj vlastný názor do možnosti "iné". Mohli teda tentokrát označiť, resp. uviesť ľubovoľný počet možností. S touto 9. otázkou súviseli aj stanovené hypotézy, ktoré sme si chceli aj prostredníctvom odpovedí respondentov na túto otázku overiť.

Najviac respondentov - 73,8 % potvrdilo hypotézu, že vnútorný kontrolný systém býva v menších účtovných jednotkách zväčša nedostatočný, nespoľahlivý. Z tohto výsledku zároveň vyplýva, že najtypickejším znakom alebo špecifikom menšej účtovnej jednotky je podľa štatutárnych audítorov v našej vzorke nedostatočný, resp. nespoľahlivý systém vnútorných kontrol. Necelých 62 % opýtaných označilo možnosť „tlak na znižovanie ceny za audit je väčší“, čím vyjadrili, že tento fakt je tiež väčšinou charakteristická vlastnosť menších účtovných jednotiek, ktorou sa odlišujú od väčších účtovných jednotiek. Zároveň nám tak v podstate potvrdili ďalšiu hypotézu, že tlak na znižovanie ceny za audit v menších účtovných jednotkách je väčší ako vo veľkých účtovných jednotkách. Niečo vyše polovice dopytovaných (52,4 %) je názoru, že spoznávanie menšej účtovnej jednotky býva jednoduchšie a presne polovica respondentov si myslí, že posúdenie účtovnej závierky je v menšej účtovnej jednotke jednoduchšie

v porovnaní s väčšou účtovnou jednotkou. Niečo vyše 35 % opýtaných tvrdí, že uskutočňovanie testov spoľahlivosti vnútorných kontrol býva v malých podnikoch neefektívne a 31 % z nich hovorí, že audítor sa v menších účtovných jednotkách môže sústrediť na overovanie cielene vybraných položiek, príp. celých množín položiek, čo pri audite vo veľkej účtovnej jednotke nie je možné. Tieto dva výsledky nám skôr vyvracajú ako potvrdzujú spomenuté hypotézy. Najmenej respondentov, presne 11,9 %, sa priklonilo k možnosti „Riziko potenciálnych nesprávností by malo byť vyhodnotené ako významné“, čím nám v podstate vyvrátilo hypotézu, o tom že riziko potenciálnych nesprávností by sa malo v malých a stredných podnikoch vyhodnotiť ako významné. Opísané výsledky je možné vidieť na grafe č. 9.

Štyria dopytovaní sa rozhodli využiť okrem ponúkaných alternatív odpovedí k otázke aj možnosť vyjadrenia svojho vlastného názoru na to, čím sa odlišujú práce na audite menšej účtovnej jednotky od prác na väčšej účtovnej jednotke. Prvý z nich uviedol, že realizácia auditu v menšej účtovnej jednotke je charakteristická tým, že audítorská dokumentácia je špecifickejšie zameraná. Ďalší respondent sa vyjadril, rovnako ako v otázke č. 8: „Áno aj nie. Hlavné črty zostávajú. Je potrebné správne posúdiť riziká, spoznať fungovanie spoločnosti a správne nastaviť audítorskú stratégiu a obsah, načasovanie a rozsah audítorského overovania. Len to môže byť jednoduchšie ako vo veľkej účtovnej jednotke alebo subjekte verejného záujmu“. Tretí napísal: „V malých a stredných spoločnostiach, kde sa vlastník aktívne zúčastňuje na výkonnom vedení spoločnosti býva kontrolné prostredie efektívne a ľahké na testovanie“. Posledný respondent odpovedal rámci možnosti „iné“ takto: „Na tie otázky sa nedá odpovedať tak, aby to bolo všeobecne platné pre celú kategóriu malých a stredných účtovných jednotiek. Hlavný problém stojí na posúdení rozsahu vplyvu interných kontrol na audit, potom v akom rozsahu vplývajú na audit použité účtovné postupy a štandardy na audit a ako ovplyvňuje rozsah audítorských dôkazov audit“.

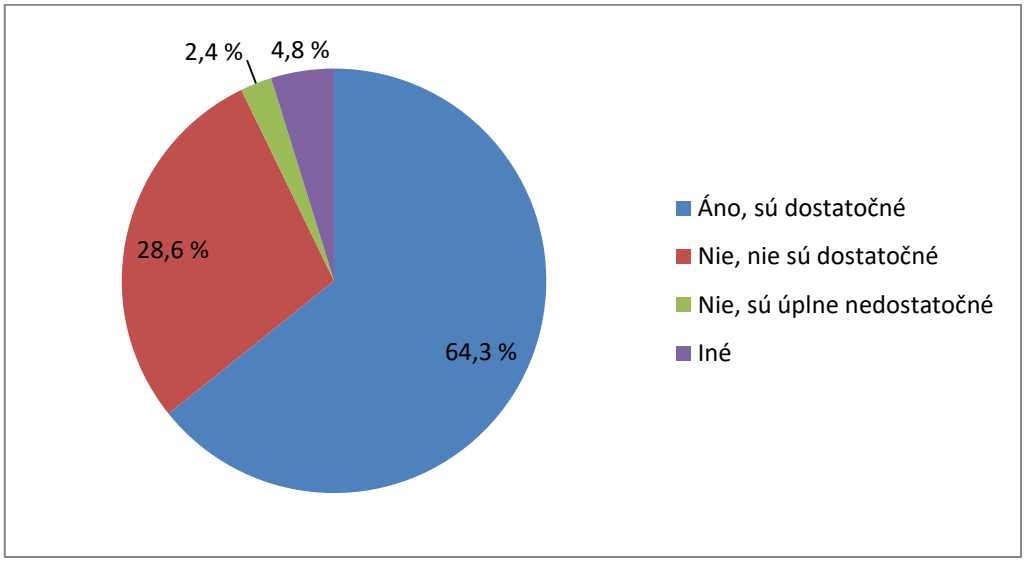
Graf č. 9: Práce, ktoré sú charakteristické pre menšiu účtovnú jednotku pri realizácii auditu (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie

Znenie 10. otázky bolo: „Sú pre Vás audítorov odseky v Medzinárodných audítorských štandardoch (ISA), zamerané na audit v malých a stredných podnikoch, dostatočné pre aplikáciu ISA pri výkone štatutárneho auditu v takýchto účtovných jednotkách?“ Ako je aj zobrazené na grafe č. 10, takmer dve tretiny opýtaných (64,3 %) sa vyjadrilo, že odseky v ISA zamerané na audit v menších účtovných jednotkách sú pre nich dostatočné pre aplikáciu relevantných štandardov pri výkone štatutárneho auditu v takýchto účtovných jednotkách. Viac ako 28 % (28,6 %) respondentov tvrdí, že dané odseky nie sú dostatočné pre aplikáciu ISA pri výkone externého auditu v malých a stredných podnikoch. Za úplne nedostatočné ich označilo 2,4 % dopytovaných. Opäť dvaja opýtaní využili možnosť napísania vlastného názoru. Prvý z nich sa vyjadril na danú otázku, že to nevie posúdiť. Druhý napísal, že: „Pri správnej aplikácii úsudku audítora, založenom na dobrom poznaní spoločnosti a odvetvia, sú ISA dostatočné.“

Graf č. 10: Názor štatutárnych audítorov na to, či sú odseky v ISA, zamerané na audit v malých a stredných podnikoch, dostatočné pre aplikáciu ISA pri výkone štatutárneho auditu v takýchto účtovných jednotkách

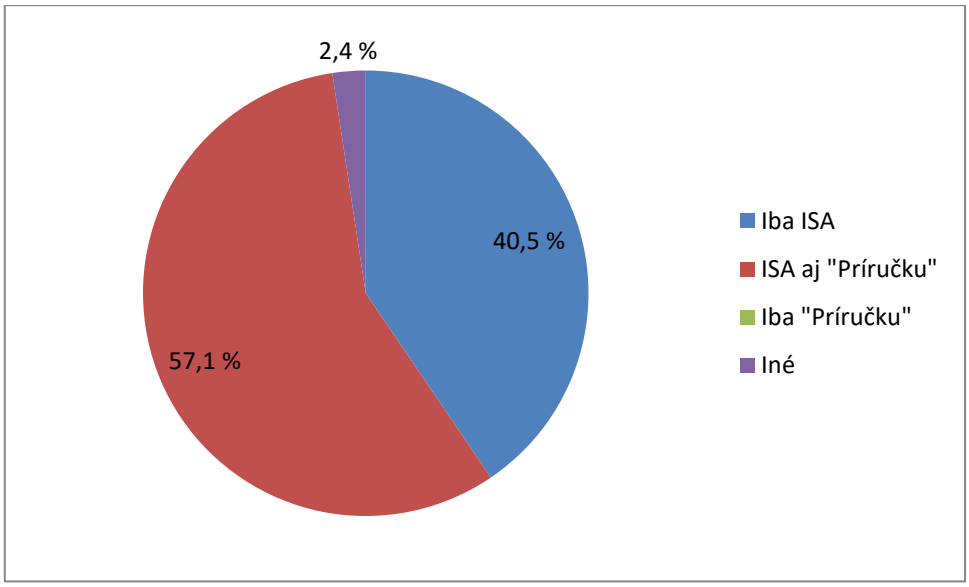

Zdroj: vlastné spracovanie

Posledná polouzavretá otázka, s poradovým číslom 11, znela: „Používate pri výkone auditu v malých a stredných podnikoch Medzinárodné audítorské štandardy (ISA) alebo Príručku na používanie Medzinárodných audítorských štandardov pri výkone auditu v malých a stredných podnikoch, tretie vydanie, Výboru pre malé a stredné podniky, vydaná Medzinárodnou federáciou účtovníkov (IFAC), ktorá má 2 zväzky a bola preložená do slovenčiny v roku 2012 Úradom pre dohľad nad výkonom auditu (ďalej len "Príručka")?“ Ako vidíme aj na grafe č. 11, väčšina, resp. viac ako polovica respondentov (57,1 %) odpovedala, že používa Medzinárodné audítorské štandardy aj Príručku na používanie ISA pri výkone auditu v malých a stredných podnikoch, tretie vydanie od IFAC. Menej ako polovica opýtaných (40,5 %) sa vyjadrila, že používa iba Medzinárodné audítorské štandardy pri realizácii auditu v malých a stredných podnikoch. Jedna respondentka napísala do možnosti „Iné“, že pri vykonávaní auditu v malých a stredných podnikoch používa najmä Medzinárodné audítorské štandardy, potom legislatívu SR a Európskej únie a usmernenia Slovenskej komory audítorov. „Priručku“ vraj používa iba zriedka. Na záver zhodnotenia odpovedí na 11. otázku, by sme chceli podotknúť, že možnosť „Iba Príručku“ nezaklikol ani jeden dopytovaný, čo znamená, že štatutárni audítori na Slovensku vykonávajú audit v malých a stredných podnikoch minimálne na

základe ISA, čím dodržiavajú povinnosť vykonávať štatutárny audit vždy v súlade s Medzinárodnými audítorskými štandardmi.

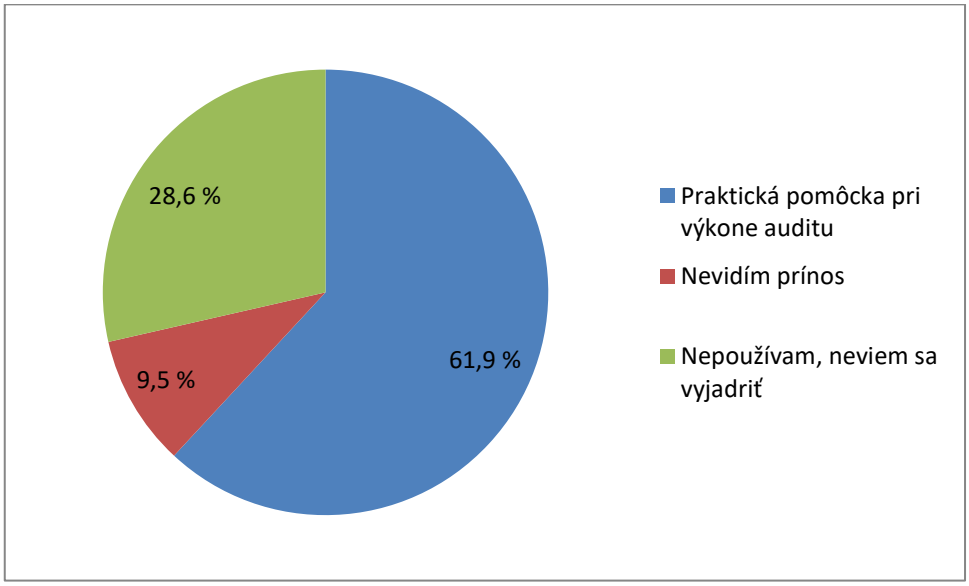
Graf č. 11: Čo používajú štatutárni audítori pri výkone auditu v malých a stredných podnikoch

Zdroj: vlastné spracovanie

V poslednej a zároveň jedinej otvorenej otázke sme sa spýtali respondentov, v čom vidia prínos spomínanej „Príručky“. Ak by sme mohli zhrnúť ich odpovede, tak necelých 62 % opýtaných považuje „Príručku“ za praktickú pomôcku pre audítorov pri výkone štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch, lebo reflektuje na špecifiká takýchto podnikov, bližšie vysvetľuje, objasňuje ISA, dopĺňa ich. Iní argumentujú, že vidia prínos „Príručky“ v jej zrozumiteľnosti. Takmer 10 % dopytovaných nevidí jej prínos v ničom. Dokonca jedna respondentka sa vyjadrila takto: „Myslím, že je to veľmi účelovo vytvorená publikácia: "Za každú cenu nájsť niečo, aby to bolo menej ako sa štandardne robí." Aj bez tejto príručky robíme audity malých a stredných účtovných jednotiek celé roky bez problémov. ISA dokážeme aplikovať dosť efektívne a nepotrebujeme nejaké špeciálne usmernenia. Študovať odlišné príručky, to nám berie čas.“ Viac ako 28 % (28,6 %) opýtaných napísalo že nepoužíva „Príručku“ alebo sa nevie vyjadriť k jej prínosu. Popísané zhrnuté výsledky je možné vidieť na nasledujúcom grafe.

Graf č. 12: Prínos „Príručky“

Zdroj: vlastné spracovanie

Záver

Malé a stredné podniky sú významnou súčasťou národných ekonomík a v posledných rokoch je im venovaná väčšia pozornosť, či už na úrovni Európskej únie alebo na Slovensku. Tieto účtovné jednotky sú zvlášť citlivé na nadmernú legislatívnu záťaž a každá z nich musí viesť podvojné účtovníctvo a zostavovať účtovnú závierku v súlade s príslušnými právnymi normami. Niektoré malé a stredné podniky, ak splnili stanovené kritériá (podmienky), musia mať účtovnú závierku overenú nezávislým štatutárnym audítorom, resp. audítorskou spoločnosťou. Existujú ale i spoločnosti, ktoré si dobrovoľne dajú vykonať audit svojho účtovníctva. Tak či onak, štatutárny audit musí byť vykonaný v súlade s platnými audítorskými štandardmi, na Slovensku sú nimi Medzinárodné audítorské štandardy vydávané a priebežne revidované Medzinárodnou federáciou účtovníkov. Síce ISA upravujú postupy, pravidlá auditu všetkých účtovných jednotiek, čo sa týka veľkosti, obsahujú aj úvahy určené pre audit menších účtovných jednotiek.

Hlavným cieľom diplomovej práce bolo analyzovať a zhodnotiť špecifickú úpravu Medzinárodných audítorských štandardov pre malé a stredné podniky, teda úvahy týkajúce sa menších účtovných jednotiek nachádzajúce sa v relevantných štandardoch a odhaliť špecifiká pri štatutárnom audite v malých a stredných podnikoch.

Zistili sme, že v prípade menších účtovných jednotiek sú jednotlivé povinné náležitosti audítorskej dokumentácie stručnejšie, pretože počet ľudí v audítorskom tíme a rozsah audítorských rizík je menší, rozsah audítorských procedúr je nižší a tiež aj rozsah aktivít auditovanej spoločnosti je zvyčajne menší alebo limitovaný. Zároveň pri auditoch SME sa zvyčajne nevyužívajú interní či externí experti (na dane, IT, kapitálové trhy alebo oceňovanie).

Zvyčajne platí, že pri menšom množstve audítorských rizík (v SME), je dokumentácia spracovaná v rámci menšieho množstva dokumentov, nakoľko:

a) v spoločnosti existuje menší rozsah interných kontrol,
b) počet transakcií alebo protistrán je nižší,
c) použitie menšieho množstva dokumentov je prehľadnejšie,
d) zvyčajne testovanie robí menší počet ľudí v audítorskom tíme, a preto dokumentačných súborov je menej.

V malých a stredných podnikoch môžu byť skutočnosti, ako napr. poznanie účtovnej jednotky a jej internej kontroly, celková stratégia auditu a plán auditu alebo významnosť dokumentované spoločne, ale vo väčších účtovných jednotkách to musí byť osobitne, čiže rozdiel je len vo forme dokumentácie tých istých náležitostí.

Nižší rozsah posudzovaných rizík podvodu v SME vyplýva priamo z menšieho rozsahu podnikateľskej činnosti spoločnosti, z čoho vyplýva menší počet ľudí a interných kontrol. Preto sa rozsah procedúr na odhalenie podvodu koncentruje na zamestnancov a spreneverenie majetku. Pretože v malých spoločnostiach sa vlastník zvyčajne sám podieľa na riadení, audítor nemusí robiť procedúry týkajúce sa overenia možného podvodného konania zo strany manažmentu.

Pre malé a stredné podniky je tiež typická malá segregácia povinností, čo znamená, že malý počet ľudí robí veľký rozsah aktivít (činností), a preto, ak je aj systém interných kontrol nastavený, pre audítora je ťažké akceptovať ich efektívnosť, ak sú sústredené len v rukách malého rozsahu ľudí (hrozí veľké riziko, že tento okruh ľudí sa môže dohodnúť a spolu v zhode páchať podvodne konanie).

Pri audite menšej účtovnej jednotky môže audítor s osobami poverenými spravovaním komunikovať spôsobom, ktorý bude menej štruktúrovaný ako v prípade kótovaných alebo väčších účtovných jednotiek. Okrem týchto opísaných špecifík malých a stredných podnikov, existujú aj ďalšie. Tie sú tiež uvedené v 4. kapitole – Výsledky práce.

Na splnenie nášho hlavného cieľa sme si definovali čiastkové ciele. Prvé dva parciálne ciele sme naplnili v rámci 1. kapitoly - Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí, keď sme charakterizovali štatutárny audit, Medzinárodné audítorské štandardy a malé a stredné podniky a popísali špecifiká malých a stredných podnikov v jednotlivých fázach audítorskej zákazky.

Posledným parciálnym cieľom bolo analyzovať výsledky primárneho prieskumu robeného medzi štatutárnymi audítormi prostredníctvom dotazníka a zistiť názory audítorov na úpravu výkonu štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch a overiť stanovené hypotézy.

Z výsledkov dotazníka sme zistili, že našu vzorku v prieskume tvorili prevažne skúsení audítori, z ktorých každý už vykonával audit v malom alebo strednom podniku a vyše 70 % z nich sa mu venuje viac ako 10 rokov. Takmer polovica respondentov bola názoru, že Medzinárodné praktické usmernenie IAPS 1005 bolo pred klarifikáciou

štandardov dostatočné pre výkon auditu v SME vzhľadom na vtedajší stav štatutárneho auditu. Zároveň vyše polovica opýtaných si myslí, že súčasná úprava pre výkon štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch je lepšia alebo presnejšia ako bola pred klarifikáciou (Medzinárodných audítorských štandardov), takmer tri štvrtina z nich je so súčasnou úpravou ISA čiastočne spokojná a vyše 20 % je úplne spokojných s touto úpravou. Veľká väčšina dopytovaných (90 %) sa vyjadrila, že existujú špecifiká, resp. špecifické aspekty realizácie auditu v malých a stredných podnikoch v každej fáze audítorskej zákazky v porovnaní s realizáciou auditu vo veľkých podnikoch, čím vlastne potvrdili význam nášho popísania špecifík SME v jednotlivých fázach audítorskej zákazky v teoretickej časti práce.

Ďalej sme zistili, že takmer dve tretiny opýtaných (64,3 %) je názoru, že odseky v Medzinárodných audítorských štandardoch zamerané na audit v malých a stredných podnikoch sú pre nich dostatočné pre aplikáciu ISA pri výkone štatutárneho auditu v takýchto účtovných jednotkách, zatiaľ čo 28,6 % respondentov tvrdí, že dané odseky nie sú dostatočné. Väčšina, resp. viac ako polovica respondentov (57,1 %) sa vyjadrila, že používa pri výkone auditu v malých a stredných podnikoch Medzinárodné audítorské štandardy aj Príručku na používanie ISA pri výkone auditu v malých a stredných podnikoch, tretie vydanie od IFAC. Menšia polovica opýtaných (40,5 %) používa iba Medzinárodné audítorské štandardy pri takomto audite. Na základe poslednej otázky sme sa dozvedeli, že väčšina našich respondentov (62 %) považuje spomínanú „Príručku“ za praktickú pomôcku pre audítorov pri výkone štatutárneho auditu v malých a stredných podnikoch, lebo reflektuje na špecifiká takýchto podnikov, bližšie vysvetľuje, objasňuje ISA, dopĺňa ich. Iní argumentovali, že vidia prínos „Príručky“ v jej zrozumiteľnosti.

Súčasťou posledného parciálneho cieľa bolo aj overiť stanovené hypotézy týkajúce sa špecifík malých a stredných podnikov. Väčšina respondentov nám potvrdila tieto hypotézy, hlavne hypotézu, že vnútorný kontrolný systém býva zväčša nedostatočný, nespoľahlivý v menších účtovných jednotkách a tiež aj, že tlak na znižovanie ceny za audit je v takýchto podnikoch väčší ako u veľkých účtovných jednotiek. Jedine hypotézu: „Riziko potenciálnych nesprávností by malo byť vyhodnotené ako významné“ nám respondenti v podstate vyvrátili, že by bolo typické pre malý alebo stredný podnik, keďže za ňu hlasovalo len necelých 12 % z nich.

Zoznam použitej literatúry

1. DELOITTE S.R.O. *Příručka pro provádění auditu u podnikatelů.* Praha : Komora auditorů České republiky, 2007. 610 s. ISBN 80-86679-07-1.

2. GOUARDÈRES, Frédéric. *Malé a stredné podniky.* [online]. In: Informačné listy o Európskej únii. Európsky parlament. 2018. [cit. 2018-01-26]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sk/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.4.2.html

3. Interná smernica č. 8/2017 : 2017 : Interná smernica č. 8/2017 o záverečných a habilitačných prácach.

4. IFAC. *Príručka medzinárodných usmernení pre audit, uisťovacie služby a etiku.* Slovenská republika : IFAC, 2003. 816 s. ISBN 80-968990-0-7.

5. IFAC. *Príručka medzinárodných usmernení pre audit, uisťovacie služby a etiku.* Slovenská republika : IFAC, 2007. 1108 s. ISBN 978-80-89265-04-6.

6. IFAC. *Príručka na používanie medzinárodných audítorských štandardov pri výkone auditu v malých a stredných podnikoch : Zväzok 1 – Základné koncepcie.* [elektronický zdroj]. 3. vyd. New York : IFAC, 2012a. 243 s. [cit. 2018-02-20]. ISBN 978-80-970174-3-9. Dostupné na: http://www.udva.sk/sk/vnutorne-predpisy-zakony-standardy/Z%C3%A1kony%20a%20%C5%A1tandardy

7. IFAC. *Príručka na používanie medzinárodných audítorských štandardov pri výkone auditu v malých a stredných podnikoch : Zväzok 2 – Základné koncepcie.* [elektronický zdroj]. 3. vyd. New York : IFAC, 2012b. 243 s. [cit. 2018-02-20]. ISBN 978-80-970174-3-9. Dostupné na: http://www.udva.sk/sk/vnutorne-predpisy-zakony-standardy/Z%C3%A1kony%20a%20%C5%A1tandardy

8. IFAC. *Príručka medzinárodných usmernení na kontrolu kvality, audit, preverenie, iné uisťovacie a súvisiace služby, zväzok I, II a III, vydanie 2015.* [elektronický zdroj]. Slovenská republika : IFAC, 2015. ISBN: 978-1-60815-250-6.

9. KAREŠ, Ladislav. *Audítorstvo*. Bratislava : Iura Edition, 2010. 436 s. ISBN 978-80-8078-334-1.

10. KAREŠ, Ladislav. *Teória auditu.* Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. 136 s. ISBN 978-80-8168-149-3.

11. KRÁLÍČEK, Vladimír – MŰLLEROVÁ, Libuše. *Auditing pro manažery : aneb jak porozumět ověřovaní účetni závěrky statutárním auditorem.* 3. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2017. 208 s. ISBN: 978-80-7552-768-4.

12. KRIŠKOVÁ, Petra – KRŠÍKOVÁ, Veronika. *Audit a finančná stabilita.* In: *Teória a prax v účtovníctve a audítorstve : Zborník príspevkov z vedeckej konferencie k výsledkom vedeckovýskumnej činnosti Katedry účtovníctva a audítorstva konanej v septembri 2012.* Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013. 131 s. ISBN 978-80-225-3741-4.

13. MADĚRA, František. *Audit a audítorstvo : (Regulácia profesie a výkonu jej činnosti).* Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. 124 s. ISBN: 978-80-8168-147-9.

14. MADĚRA, František. *Audítorstvo III (audítorská dokumentácia) – praktikum.* 2. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. 136 s. ISBN 978-80-8168-580-4.

15. MŰLLEROVÁ, Libuše - KRÁLÍČEK, Vladimír a kol. *Auditing.* Praha. Nakladatelství Oeconomica, 2014. 460 s. ISBN 9788024520186.

16. Nariadenie Komisie (EÚ) č. 651/2014 : 2014 : Nariadenie Komisie (EÚ) č. 651/2014 zo 17. júna 2014 o vyhlásení určitých kategórií pomoci za zlučiteľné s vnútorným trhom podľa článkov 107 a 108 zmluvy.

17. RICCHIUTE, David N. *Audit.* Praha : VICTORIA PUBLISHING, 1994. 792 s. ISBN 80-85605-86-4.

18. RICHTEROVÁ, Kornélia a kol. 2013. *Úvod do výskumu trhu.* 1. vyd. Bratislava : Sprint 2 s.r.o., 2013. 315 s. ISBN 978-80-89393-95-4.

19. SLOVAK BUSINESS AGENCY. *Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike v roku 2016.* [online]. Bratislava : 2017. 162 s. [cit. 2018-04-19]. Dostupné na: http://www.sbagency.sk/sites/default/files/pictures/sprava_o_stave_msp_v_sr_v_roku_2016.pdf

20. SLOVENSKÁ KOMORA AUDÍTOROV. *Databáza členov SKAU – Audítori.* [online]. Bratislava : 2018. Dostupné na: https://www.skau.sk/aktualne-zoznamy/

21. Smernica 2006/43/ES : 2006 : Smernica Európskeho Parlamentu a Rady 2006/43/ES zo 17. mája 2006 o štatutárnom audite ročných účtovných závierok a konsolidovaných účtovných závierok, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a ktorou sa zrušuje smernica Rady 84/253/EHS.

22. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/34/EÚ : 2013 : Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/34/EÚ z 26. júna 2013 o ročných účtovných závierkach, konsolidovaných účtovných závierkach a súvisiacich správach určitých druhov podnikov, ktorou sa mení smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/43/ES a zrušujú smernice Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS.

23. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ : 2014 : Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/56/EÚ zo 16. apríla 2014, ktorou sa mení smernica 2006/43/ES o štatutárnom audite ročných účtovných závierok a konsolidovaných účtovných závierok.

24. STRÁŽOVSKÁ, Helena a kol. *Malé a stredné podnikanie : /zmeny obsahu ekonomických nástrojov/.* Bratislava : Sprint 2 s.r.o., 2016. 313 s. ISBN 978-80-89710-21-8.

25. ŠRENKEL, Ľudovít. *Malý, stredný alebo mikro podnik – veľkostné kritériá.* [online]. In: PODNIKAJTE SK. Bratislava : Podnikajte.sk, s. r. o. 10. 03. 2016. [cit. 2018-01-25]. Dostupné na: https://www.podnikajte.sk/start-podnikania/c/2577/category/podpora-podnikania/article/maly-stredny-mikro-podnik.xhtml

26. ÚRAD PRE VYDÁVANIE PUBLIKÁCIÍ EURÓPSKEJ ÚNIE. *Príručka pre používateľov k definícii MSP.* [elektronický zdroj]. Bratislava : 2015. 60 s. [cit. 2018-02-06]. Dostupné na: http://www.vlada.gov.sk/prirucka-pre-pouzivatelov-k-definicii-malych-a-strednych-podnikov/

27. Zákon č. 513/1991 Zb : 1991 : Obchodný zákonník.

28. Zákon č. 431/2002 Z. z. : 2002 : Zákon o účtovníctve.

29. Zákon č. 423/2015 Z. z. : 2015 : Zákon o štatutárnom audite a o zmene a doplnení zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.

Prílohy

Príloha č. 1: Dotazník

Príloha č. 2: Zoznam Medzinárodných audítorských štandardov